

Marianna Välimäki

Arjen tekemisen kautta kohti parempaa vuorovaikutusta

Ennaltaehkäisevän perhetyön antama tuki vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella

Opinnäytetyö

Kevät 2016

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaali-alan koulutusohjelma

Tekijä: Marianna Välimäki

Työn nimi: Arjen tekemisen kautta kohti parempaa vuorovaikutusta: ennaltaehkäisevän perhetyön antama tuki vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella

Ohjaaja: Päivi Rinne

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 71

Liitteiden lukumäärä: 2

Tämä opinnäytetyö käsittelee ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisuutta tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tukemiseen. Tutkimus kohdennettiin perhetyöntekijöiden kokemuksiin perheistä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia.

Opinnäytetyön teoreettinen osuus käsittelee ennaltaehkäisevän perhetyön käsitettä, perheiden haasteita nyky-yhteiskunnassa, varhaista vuorovaikutusta, perhetyön prosessia sekä vuorovaikutuksen tukemisessa käytettäviä menetelmiä. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Empiirisessä osuudessa kuvaillaan laadullisen tutkimuksen toteutus käytännössä. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla helmikuun 2016 aikana. Haastattelun yhteensä viittä perheohjaajaa ja perhetyöntekijää.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että vuorovaikutusta tuetaan tukemalla vanhemmuutta, vanhemmuuden roolia ja olemalla mukana kasvatustehtävässä. Myös kannustaminen ja positiivisen palautteen antaminen vahvistivat vuorovaikutuksen onnistumista. Käytetyimmiksi menetelmiksi vuorovaikutussuhteen tukemisessa nousivat arjen tekeminen, mallintaminen sekä perhetyöntekijän oma persoona. Tulokset kuitenkin osoittivat, että ennaltaehkäisevän perhetyön pariin ohjautuvissa perheissä ongelmat vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ovat hyvin pieniä tai niitä ei ole ollenkaan.

Avainsanat: perhetyö, lapsiperheet, vuorovaikutus, vanhempi-lapsisuhde, varhainen tuki, työmenetelmät

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Author/s: Marianna Välimäki

Title of thesis: Towards better Interaction by Performing Everyday Routines: The Support of Preventive Family Work to Parent-Child Interaction in the Area of Kuntayhtymä Kaksineuvoinen

Supervisor(s): Päivi Rinne

Year: 2016

Number of pages: 71

Number of appendices: 2

In this thesis, the possibilities of preventive family work in supporting the parent-child interaction in the area of Kuntayhtymä Kaksineuvoinen, are studied. The purpose of the thesis was to find out how preventive family work supports interaction between a parent and a child, and what methods family workers use to support that interaction. The study focuses on the family workers' experiences on families with children under school age.

In the theoretical part of the thesis, the concept of preventive family work, the challenges of families in a modern society, early interaction, the process of family work and the methods used to support interaction, are discussed. The thesis is a qualitative study. In the empirical part, it is described how the qualitative study was carried out. The material of the study was collected by using theme interviews that were conducted in February, 2016. Five family workers were interviewed for the study.

The results of the study reveal that interaction is supported by giving support to parenthood, supporting the role of parenthood and by being involved in the educational task. Encouraging and giving positive feedback also enhanced successful interaction. The most commonly used methods in supporting interaction were performing everyday routines, modelling and the personality of the family worker. The results indicate, however, that the problems in the parent-child interaction in the families directed to preventive family work were only minor or no problems occurred.

Keywords: family work, families with children, interaction, parent-child-relationship, early support, work methods

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
2 PERHETYÖN ROOLI PERHEIDEN TUKEMISESSA	8
2.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö	8
2.2 Ennaltaehkäisevän työn kustannustehokkuus	9
2.3 Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma.....	11
2.4 Perheiden haasteet nyky-yhteiskunnassa	12
3 PERHETYÖN PROSESSI	16
3.1 Ennaltaehkäisevän perhetyön muodot.....	16
3.2 Perheiden ohjautuminen perhetyöhön piiriin.....	18
3.3 Perhetyön toteuttaminen.....	19
3.4 Perhetyön periaatteet ja työtavat	20
4 VUOROVAIKUTUKSEN ONGELMAT LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLILLÄ.....	22
4.1 Kiintymyssuhde ja vuorovaikutus.....	23
4.2 Vanhemmuuden tukeminen	25
5 MENETELMÄT VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISESSA.....	26
5.1 Persoona työvälineenä	26
5.2 Vuorovaikutusleikit.....	27
5.3 Muita menetelmiä	28
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	30
6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	31
6.2 Tutkimuksen kohderyhmä.....	31
6.3 Tutkimusmenetelmät	32
6.4 Tutkimusprosessin kulku	33
6.5 Tutkimusaineiston kerääminen ja haastattelumenetelmä	35
6.6 Aineiston analyysi	36
6.7 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	38

7 TUTKIMUSTULOKSET	40
7.1 Perhetyöntekijöiden taustatiedot.....	41
7.2 Miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?	42
7.2.1 Seuraaminen ja havainnointi.....	42
7.2.2 Vanhemmuuden vahvistaminen.....	44
7.2.3 Vanhempien herättely	47
7.2.4 Kannustaminen	48
7.3 Mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tuke- miseen?.....	51
7.3.1 Arjen tekeminen	51
7.3.2 Mallintaminen.....	52
7.3.3 Välineet.....	53
7.3.4 Oma persoona	56
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	59
9 POHDINTA.....	63
LÄHTEET	67
LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön prosessi oli minulle hankala alusta lähtien. Aiheen valinta oli suuri päätös ja sen rajaaminen tuotti aluksi ongelmia. Koulutukseeni kuuluvan perhetyön kurssin ammattitaitoinen toteutus ja kurssin sisältö antoivat minulle innostuksen kirjoittaa aiheesta ammatillinen essee ja hieman siihen pohjautuen jatkoin aiheen käsittelyä opinnäytetyössä. Sosiaalipalveluiden ennaltaehkäisevyys varsinkin lapsi- ja perhepalveluissa luo minuun uskoa taatusta perheiden hyvinvoinnin tukemisesta ja perheiden kannattelemisesta poliittisesti muuttuvassa yhteiskunnassa. Väestöliiton näkemyksen mukaan terve, turvallinen ja tasapainoinen elämä alkaa perheestä ja näin vaikuttaa koko yhteiskuntaan. Perhe edustaa yhteiskunnan jatkuvuutta ja perheisiin sijoittaminen on sijoittamista yhteiskunnan tulevaisuuteen. (Perhe kannattaa: väestöliiton perhepoliittinen ohjelma 2007.)

Ennaltaehkäisevä perhetyö on uuden sosiaalihuoltolain myötä paljon puhuttanut aihe, koska se on tehnyt merkittävän uudistuksen peruspalveluihin. Perhetyötä on ennaltaehkäisevänä tehty ennen lain uudistustakin esimerkiksi neuvolan, päivähoidon ja koulun yhteydessä. Kuitenkin ennen lakiuudistusta eräiden perhetyön palveluiden saanti on vaatinut lastensuojelun asiakkuuden, vaikka perheessä ei varsinaista lastensuojelullista huolta olisikaan herännyt. Uuden sosiaalihuoltolain myötä perhetyötä toteutetaan ennaltaehkäisevänä työnä ja se on kaikille avointa ilman lastensuojelullista huolta. Perhetyö on käsitteenä moninainen, mutta tässä työssä keskityn ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja sen toteuttamiseen sosiaalihuoltolain mukaisesti. Uudistettu laki (L 1301/2014) mahdollistaa perhetyön ilman lastensuojelun asiakkuutta niin sanottuna matalan kynnyksen palveluna. Yksi hallituksen kärkihankkeista on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, joka tähtää juuri preventiiviseen työhön lasten ja perheiden parissa (STM –hankkeet [viitattu 2.3.2016]).

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tukemiseen. Halusin selvittää perhetyöntekijöiden ja perheohjaajien näkökulmasta miten nämä asiat toteutuvat Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella. Tarkoitukseni on tutkia vanhemman ja lapsen välisen

vuorovaikutussuhteen tukemista perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Perheitä haastavat nykypäivänä esimerkiksi hektinen ja monitahoinen työelämä, kiireinen arki ja sosiaalisen median liiallinen läsnäolo. Vanhemmuus ja sen tehtävät saattavat olla monelta vanhemmalta hukassa. Myös hallituksen perheitä koskevat leikkaukset ovat osaltaan vaarantaneet lasten yhdenvertaisuutta.

Teoreettisessa viitekehyksessä tarkastelen ennaltaehkäisevän perhetyön määritelmää, sen toteutusmuotoja, kiintymyssuhdetta ja vuorovaikutusta sekä vanhemmuuden tukemista. Käsittelen myös perhetyön prosessia ja erityisesti vuorovaikutuksen tukemiseen liittyviä menetelmiä. Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksessa halusin kartoittaa teemahaastattelun avulla perhetyöntekijöiden ja perheohjaajien näkemyksiä ja kokemuksia vuorovaikutuksen tukemisesta pienen huolen perheissä. Pienellä huolella tarkoitan perhettä, josta on esiintynyt huolta esimerkiksi päivähoitossa tai jotka hakeutuvat itse perhetyön piiriin vaikka kasvatusongelmien takia. Pienen huolen perheissä lapsen kasvu ja kehitys eivät ole vaarassa ja yleensä tilanne saadaan korjatuksi pienillä toimilla (Arnkil & Eriksson 2005, 25). Halusin pureutua aiheeseen, jota ei ole aiemmin tutkittu ja uuden sosiaalihuoltolain voimaan astuminen tekee aiheesta ajankohtaisen. Koska haastateltavien määrä on pienehkö, pääsin syventymään aiheeseen ja sain tutkimustuloksiksi perusteellista tietoa aiheesta.

Aihettani perustelee myös se, että lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa mainitaan tarve kehittää ammattilaisille näyttöön perustuvia varhaisen tuen menetelmien työkalupakkeja (STM –hankkeet [viitattu 2.3.2016]). Vaikka tutkimukseni ei tuota suoraa menetelmäopasta perhetyöntekijöille ja perheohjaajille, uskon tulosten antavan arvokasta ja käytännönläheistä tietoa ennaltaehkäisevän perhetyön parissa työskenteleville ammattilaisille. Myös se, että uuden sosiaalihuoltolain mukainen ennaltaehkäisevä perhetyö on ollut saatavilla vielä niin vähän aikaa, antaa ammattilaisille mahdollisuuden kehittää vuorovaikutuksen tukemista työssään tutkimukseni tuloksia hyödyntäen.

2 PERHETYÖN ROOLI PERHEIDEN TUKEMISESSA

2.1 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Lastensuojelulain 2§:ssä määritellään vanhempien vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapselle tulee turvata tasapainoinen kehitys vanhemman ja huoltajan toimesta. Lasten ja vanhempien kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan apua riittävän varhain. Lastensuojelulain 3§ mukaan ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevään lastensuojeluun kuuluu tuki tai erityinen tuki opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (L 13.4.2007/417.)

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. (L 30.12.2014/1301.)

Perhetyötä voidaan tehdä ennaltaehkäisevänä tai niin sanottuna korjaavana työnä ja sitä tehdään yleisimmin sosiaalitoimen, neuvolan, päivähoidon tai koulun yhteydessä. Perhetyö on maksutonta, kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä perheiden tukemista. Tavoitteena on arjessa selviytymisen vahvistaminen, elämänhallinnan tukeminen lapsiperheissä sekä tukeminen omien voimavarojen käyttöönotossa. Perhetyö liittyy vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, arkirutiinien hallintaan, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen. (Sosiaalihuoltolaki- soveltamisopas 2015.)

Järvinen ym. (2012, 73) taas määrittävät preventiivisen eli ennaltaehkäisevän perhetyön asiakkuuden kaikille perheille mahdolliseksi ja avoimeksi. Lisäksi he korostavat, että perhetyön kotipalvelu antaa kaikista konkreettisimmalla avun

perheen arkeen. Tämä voi olla esimerkiksi siivousapua, lasten kaitsemista, jotta vanhemmat saavat nukkua tai käydä harrastuksessa. Preventiivisen työn tarkoitus on puuttua tilanteeseen huolen alkuvaiheessa, jotta tilanne saadaan korjatuksi herättelemällä perheen omat voimavarat. Kotipalvelun perhetyö on matalan kynnyksen palvelua, jota perheen on helppo ottaa vastaan. Perhetyö on suunnitelmallista ja se voi olla myös pitkäjänteistä perheen oman tarpeen mukaan, eikä perheellä ole pelkoa, että olisi lastensuojelun asiakkaana. Matalankynnyksen perhetyö takaa perheiden osallisuuden toimintaan. Lapsen oikeuksien mukaan perhe on ensisijainen lasten kasvuympäristönä ja perheellä on oikeus saada tarvittava apu ja tuki, jotta sen tehtävä yhteiskunnassa toteutuu. Arkilähtöisen perhetyön tavoitteet ovat auttaa perhettä ja perheenjäseniä ymmärtämään arkeaan ja näkemään oman elämän muutostarpeita. Tavoitteiden tulee perustua perheenjäsenten omista lähtökohdista nouseviin kokemuksiin ja näkemyksiin perheen sen hetkisestä elämäntilanteesta ja siitä mitä pitää tehdä, jotta se rakentuisi perheen haluamalla tavalla.

2.2 Ennaltaehkäisevän työn kustannustehokkuus

Osana Lasten Kaste ohjelmaa Väli-Suomen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämishanke sekä ELLA Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut kehittämishanke ovat tuottaneet yhdessä esitteen ehkäisevän työn kustannusvaikuttavuudesta lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. (Hintalappu sen kertoo - ehkäisevä työ kannattaa! 2013.) Esite on tarkoitettu kuntien viranhaltioille ja päättäjille päätöksenteon tueksi, osoittamaan ehkäisevän työn säästävän rahaa, mutta olevan myös inhimillisempi vaihtoehto perheiden hyväksi. Esittelen seuraavaksi yhden kuvitteellisen, mutta mahdollisen esimerkitapauksen, jos esiintyy korjaavan ja ehkäisevän työn kustannuserot. Palveluissa ei ole mukana kolmannen sektorin, järjestöjen ja seurakuntien tekemään moninaista ehkäisevää sekä perhettä tukevaa toimintaa.

Ilman puolisoa vuosi sitten paikkakunnalle muuttanut Jenni odottaa kaksosia. Hän ei tunne paikkakunnalta juuri muita kuin naapurinsa, joka käy harvakseltaan kahvittelemassa hänen luonaan. Jenni saa kaksospojat, jonka jälkeen hän sairastuu synnytyksen jälkeiseen

masennukseen. (Hintalappu sen kertoo - ehkäisevä työ kannattaa! 2013.)

Ehkäisevän työn näkökulmasta Jennin masennus havaitaan äitiysneuvolassa ja terveydenhoitaja keskustelee Jennin kanssa tulevista tukitoimista. Aloitetaan neuvolan perhetyö, neuvola ja äitiyspoliklinikka käyntejä on tavanomaista useammin ja Jenni saa myös tukea terveyskeskuspsykologilta ennen ja jälkeen lasten syntymän. Lasten synnyttä järjestetään vuorovaikutusta tukevaa hoitoa ja perhettä ohjataan avoimen päiväkodin sekä vertaistukiryhmien suuntaan. Ehkäisevän työn kustannukset ovat 56 800€ kun taas korjaavassa tapauksessa, jossa oli sijoitus, perhekuntoutus sekä erikoissairaanhoidon pitkäaikaisia palveluita, kustannukset nousivat 136 00€. (Hintalappu sen kertoo - ehkäisevä työ kannattaa! 2013.)

Kuten edellä mainittu esite osoittaa, ehkäisevä työ on edullisempaa ja lasten hyvinvoinnin turvaajana tehokkaampaa. Kun perheen kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat valveutuneita huolen eri vyöhykkeistä ja velvollisuudesta puuttua tilanteeseen varhaisessa vaiheessa, oman kokemukseni mukaan monen perheen elämän suunta saadaan kääntymään kohti tyyniä vesiä. Erityistä kehittämistarvetta näen henkilökohtaisesti perheissä, joiden lapset eivät ole varhaiskasvatuksen piirissä. Avoimet päiväkerhot ja päiväkodit sekä järjestöjen toiminta on suuressa roolissa näiden perheiden suhteen. Olen myös omassa työssäni päiväkodin kasvattajana ollut tilanteessa, jossa päiväkodin perhetyö on ollut toimimatonta.

Ehkäisevän työn tarkoituksena on lisätä ja pitää yllä ihmisten hyvinvointia ja ennen kaikkea pienentää riskejä, jotka mahdollisesti vaikeuttaisivat perhetilanteita. Ehkäisevässä työssä pyritään tunnistamaan aluillaan olevat ongelmat eli työn oikea aikaisuus ja varhainen tuki auttavat perhettä selviämään arjestaan eikä tee tuesta riippuvaista vaan tukee perheen omaa toimintavalmiutta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–33.) Ennaltaehkäisevä työ on siis kustannustehokasta, mutta myös inhimillistä oikea aikaisuuden ja antamansa varhaisen tuen ansiosta.

2.3 Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma

Lapsi ja perhepalvelujen muutosohjelma on yksi hallituksen kärkihankkeista. Muutosohjelman tavoitteena on nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut. Painopistettä palveluissa siirretään ehkäiseviin sekä varhaisen tuen ja hoidon palveluihin. Kaikki lasten, nuorten ja perheiden palvelut on siis tarkoitus yhdistää integroiduksi palvelujen kokonaisuudeksi. Muutosohjelman tavoitteena on vaikuttaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin ja heidän osallisuuteensa omassa hyvinvoinnissa ja palveluissa. Muutosohjelma vaatii koko lapsi- ja perhepalveluiden palvelujärjestelmän uudistamista. Perhekeskusmalli on osa kärkihanketta ja sen taustana on Kaste-ohjelmassa tehty kehittämistyö. Tarkoituksena on koota palveluja ja asiantuntemusta, verkostoitua ja sovitella palveluita yhteen yli hallintorajojen. Perhekeskusmallin tarkoituksena on järjestää palvelut lapsi- ja perhelähtöisesti, edistää osallisuutta ja kehittää palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. (Pelkonen [viitattu 2.3.2016].)

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma LAPE (STM –hankkeet [viitattu 2.3.2016]) tähtää sirpaleisesta kehittämisestä kokonaisvaltaiseen ja pysyvään muutokseen. Kunnissa, itsehallintoalueilla ja valtion viranomaisissa on tavoitteena, että sitoudutaan päätöksenteossa ja palveluissa lapsen oikeuksia edistävään toimintakulttuuriin vuoteen 2019 mennessä. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut on tähän mennessä tarkoitus sovittaa yhteen integroiduksi lapsi- ja perhelähtöiseksi palvelujen kokonaisuudeksi. Tämä voidaan käytännössä toteuttaa esimerkiksi noudattamalla perhekeskusmallia. Myös tuen painopistettä siirretään korjaavista palveluista kaikille yhteisiin, yleisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Tällä tavoin saadaan aikaan huomattavia kustannussäästöjä. Tällä hetkellä lasten ja perheiden palvelut ovat hyvin pirstaloituneet, mutta esimerkiksi Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueella, johon tutkimukseni kohdentuu, perhekeskusmallia on alettu toteuttaa, joka tarkoittaa muun muassa lapsi- ja perhepalveluiden sekä päivähoitopalveluiden yhdistämistä fyysisesti samaan rakennukseen. Perhekeskusmallin tavoitteena on varhaisen puuttumisen helpottaminen ja perheiden tuen tarpeen tarkempi havainnoiminen.

Tavoitteena hallitusohjelmassa (STM –hankkeet [viitattu 2.3.2016]) on myös pystyä vastaamaan lasten ja perheiden hyvinvointitarpeisiin, vaikka julkiset määrärahat niukkenevat. Tämä tarkoittaa palvelujen vastaamista kustannusvaikuttavasti. Hallituksen on reagoitava lapsi- ja perhepalveluihin säästöistä huolimatta, jotta perheiden hyvinvointia tuetaan yhteiskunnallisesti. LAPE ohjelmassa muutos toteutetaan kahdessa osassa. Ensimmäisessä muutoskokonaisuudessa keskitytään lapsen oikeuksia vahvistavaan toimintakulttuuriin, mikä tarkoittaa esimerkiksi välineitä lapsilähtöiseen budjetointiin, lasten hyvinvoinnin ja palveluiden parempia seurannan välineitä sekä näyttöön perustuvien varhaisen tuen menetelmien työkalupakkeja ammattilaisille. Toisessa muutoskokonaisuudessa keskitytään lapsi- ja perhelähtöisiin palveluihin, joka tarkoittaa asiakaslähtöisiä, vaikuttavia, oikea-aikaisia palveluita sote- uusi kunta- toimintaympäristöön. Matalan kynnyksen tuen verkostoituminen kietoutuu perhekeskusmalliin. Esiin on nostettu myös vanhemmuuden vahvistaminen.

Muutosohjelma tukee tutkimukseni aihetta, koska hallitus pyrkii vaikuttamaan palvelujen ennaltaehkäisevyyteen kustannusvaikuttavuuden sekä inhimillisyyden vuoksi. Perheiden hyvinvointi on yhteiskunnallisesti tärkeä asia ja perhetyön antama tuki on merkittävää perheiden hyvinvoinnin turvaajana. Perheet, jotka eivät ole tuen tarpeessa voivat saada tukea jo siitä, että ovat tietoisia palvelujen olemassaolosta ja helposta saatavuudesta. Vaikka säästöjä on tehtävä myös lapsi- ja perhepalveluista, työn tehostamisen ja verkostoitumisen avulla työ voi pysyä laadukkaana niukkenevista määrärahoista huolimatta.

2.4 Perheiden haasteet nyky-yhteiskunnassa

"Pienet puhumattomat lapset ovat arkipäiväistynyt ilmiö puheterapiassa ympäri Suomen." Muun muassa YLE (Haapakoski 2015) on uutisoinut vanhempien ja lasten puutteellisesta vuorovaikutuksesta, josta johtuen lapset pääsevät harjoittelemaan puheen tuottamista aikaisempaa vähemmän. Syyksi on mainittu vanhempien lisääntynyt sosiaaliseen mediaan käytetty aika. Puheterapeutti Päivi Huusko on kommentoinut uutista tähdentämällä, että lapsi ei voi oppia puhetta ilman

aikuisen apua. Kieli opitaan kuulemalla ja puhetta tuotetaan matkimalla vanhempien antaman esimerkin mukaan.

Työ ja toimeentulo. On yleisesti tiedossa, että nykyään työelämä vaatii työntekijältään paljon. Markkinointi ja suuren voiton tavoittelu on osa työntekoa mitä suurenevissa määrin, mikä esimerkiksi tekee työstä haastavaa. Työn vaativuus taas vaikuttaa työntekijän omaan aikaan ja sitä kautta perhe-elämään. Perheen ja työn yhteensovittaminen voi osoittautua haastavaksi ja ajanpuute voi aiheuttaa ongelmia oikeanlaiseen vuorovaikutukseen vanhemman ja lapsen välillä.

Lapsiperheiden vanhempien keskimääräinen viikkotyöaika on selvästi suurempi kuin lapsettomien parien. Tutkimusten mukaan pienten lasten isät tekevät ylitöitä muita miehiä useammin. Epätavallisina aikoina esimerkiksi ilta, yö ja viikonlopputyössä työskentelee joka kolmannen lapsen äiti. Vanhempien työpaineet, työväsytys, sekä ilta- ja matkatöiden huono sopivuus perhe-elämään arkeen ovat perhe-elämää haittaavia tekijöitä. Työstressi vaikuttaa vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja pitkittyessään se voi olla haitaksi lapsen hyvinvoinnille. Stressi vähentää vanhemman mahdollisuuksia tarjota lapselle lämpöä ja hyväksyntää. (Helminen 2006, 17-18.)

Työttömyys on koetellut Suomea melko pitkään. Siksi sen vaikutukset alkavat näkyä myös perheiden arjessa ja hyvinvoinnissa. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan (Työvoimatutkimus 22.3.2016) vuoden 2016 helmikuussa työttömiä oli 248 000. Vaikka työttömyys on jonkin verran viime vuodesta laskenut, työttömyys vaikuttaa edelleen vahvasti yhteiskunnallisesti ja sitä kautta myös perheisiin. Työttömyyden vaikutukset perheeseen ovat tapauskohtaisia, mutta sitä voidaan tarkastella perheen sisäisten suhteiden sekä perheen ja ympäristön välisten suhteiden avulla. Lea Pulkkinen seurantalutkimuksen mukaan (Pulkinen 1996, 37–39) lapset, joilla on hyvät ja vakaat kasvun lähtökohdat kahdeksan vuoden ikään saakka, eivät olleet päätyneet heikkoon sosiaaliseen toimintakykyyn 36 vuoden ikään mennessä. Tutkimuksessa lapsuusajan olosuhteista tarkasteltiin kodin ihmissuhteita, huolenpitoa lapsesta, perheen sosioekonomista asemaa, vanhempien alkoholinkäyttöä, lapsen suhdetta kouluun ja koulutovereihin sekä lapsen käyttäytymisen luotettavuutta. Oma kannanottoni asiaan on, että pelkkä

vähävaraisuus ei huononna lapsen sosiaalista asemaa, jos muut lapsen elämän kannalta tärkeät osa-alueet on turvattu. Kuitenkin jos työttömyydestä johtuva huonosaisuus johtaa syrjäytymiseen, päihde- tai mielenterveysongelmiin, silloin lapsen sosiaalinen pääoma on vaarassa.

Päivähoito-oikeuden rajaaminen. Subjekttiivisen oikeuden rajaaminen on aihe, joka tällä hetkellä puhututtaa. Näkökulmina ovat hyvin vahvasti lapsen ja perheen hyvinvointi. Subjekttiivista päivähoito-oikeutta rajataan jatkossa 20 tuntiin viikossa ja rajaus koskee muun muassa työttömien sekä vanhempainvapaalla olevien vanhempien lapsia. (Kettumäki [Viitattu 10.10.2015].) Lapsiasiavaltuutetun (Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnokseen [Viitattu 10.10.2015]) kannanotto hallituksen muutosehdotukseen on kriittinen. Lapsiasiavaltuutettu tähdentää, että muutoksella pyritään ennen kaikkea taloudellisiin säästöihin eikä tavoitella lapsen edun toteutumista. Valtuutettu perustelee näkemystään kertomalla, että sosiaalisin syin tehtävä päivähoito-oikeuden rajoittaminen vaarantaa lasten yhdenvertaisuutta. Hän myös esittää, että käytännössä sosiaalisin perustein tapahtuva päivähoitotarpeen arviointi leimauttaa lapsen perheineen negatiivisesti jollain tavalla ongelmalliseksi. Lapsiasiavaltuutettu perustelee kantansa Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yleisperiaatteiden pohjalta. Lapsiasiavaltuutettu painottaa kannanotossaan erityisesti sitä, että päivähoito-oikeuden rajaamiseen myötä seurauksia ja välillisiä seurauksia tulisi arvioida lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Arvioinnin kohteena tulisi olla myös perheiden mahdollisuudet tukea lapsen tervettä kehitystä.

Päivähoito-oikeuden rajaaminen saattaa haastaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta, koska joissakin perheissä lapsen päivähoitoon vieminen on ennaltaehkäisevää lastensuojelua tavoitteenaan tukea vanhemman jaksamista, vaikka vanhempi tai vanhemmat ovat kotona. Subjekttiivisen oikeuden rajaaminen voi siis esimerkiksi olla vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatua heikentävä tekijä, jos vanhempi on väsynyt eikä pysty avoimeen ja vuorovaikutukselliseen kohtaamiseen lapsensa kanssa.

Ajankäyttö perheissä. Lapsen yksinäisyys ja valvomaton ajankäyttö saattavat altistaa lasta erilaisiin ongelmiin esimerkiksi turvattomuuden kokemuksiin tai jopa

päihteiden käyttöön (Kinnunen & Mauno 2002, 104). Lapsen kehityksen kannalta ratkaisevaa on vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus, joten yksi tämän ajan suurista kysymyksistä on kaikkialla läsnä olevien medialaitteiden vuorovaikutukselle asettamat haasteet. Lapsena oppimamme keskustelun käytänteet opettavat meille samalla soveliaan toiminnan normeja. (Mantere & Raudaskoski 2015, 207.) Arkinen vuorovaikutus perheessä sekä synnyttää että ylläpitää yhteisöllisyyttä ja yksilöllisyyttä. Sosiaalistumisen lopputuloksia ovat lapsen sosiaalisuus, suuntautuminen toisiin ihmisiin, yksilölliset kapasiteetit kuten tiedot ja taidot, yksilön ominaisuus sekä laajemmin yhteisöllinen tietoisuus kuulumisesta laajempiin kokonaisuuksiin. Jatkuvassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ylläpidetään näitä tekijöitä. Lapsen yksilölliseen hyvinvointiin ja sosiaalistumisen lopputuloksiin eroavaisuuksia aiheuttaa erilainen perhe, erilainen sosiaalinen vuorovaikutus perheessä sekä median erilainen asema perhevuo vuorovaikutuksessa. (Lahikainen 2015, 21.)

Perheen sisäinen vuorovaikutus pitää yllä sen jäsenten välisiä suhteita, joissa lapsi sosiaalistuu. Sosiaalistuminen kohdistuu aluksi perheeseen ja myöhemmin osaksi laajempaa yhteiskuntaa. Kun median käyttö täyttää arjen muut askareet kuten kotityöt tai asioista sopiminen ja esimerkiksi kuulumisten vaihto, on hoidettava kiireessä. Tällöin vanhempien ja lasten siirtymät pois laitteiden ääreltä muihin toimiin kuten peseytymään ja nukkumaan muuttuvat yhä hankalammiksi. Keskustelut muuttuvat helposti käskyiksi, moitteiksi, nurinaksi tai jankuttamiseksi. Perheiden medialaitteiden ääressä viettämällä ajalla on siis seurannaisvaikutuksia. (Lahikainen & Arminen 2015, 270.)

3 PERHETYÖN PROSESSI

3.1 Ennaltaehkäisevän perhetyön muodot

Järvinen ym. (2012, 72–73) määrittelevät ehkäisevän perhetyön kunnan järjestämäksi lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäväksi ehkäiseväksi lastensuojeluksi silloin kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ennaltaehkäisevä perhetyö on kaikille perheille avointa lyhytaikaista varhaista tukea, jossa painopiste on arjen sujumisen tukemisessa. Perhe itse on aktiivinen saadakseen perhetyön antamaa apua. Ennaltaehkäisevää perhetyötä on lapsiperheiden kotipalvelu, neuvolan perhetyö sekä päivähoiton ja koulun perhetyö. Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ehkäistä ennalta lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa esiintyviä riskejä sekä ylläpitää perheen hyvinvointia. Varhainen tukeminen perhetyössä tarkoittaa, että perhettä tuetaan jo ongelman tai huolen alkuvaiheessa, jolloin muutoksia voidaan saada aikaan lyhyessäkin ajassa. Perhetyön tehtävä on tukea perhettä arjessa ja auttaa sitä löytämään omat voimavaransa. Perhetyön tavoite on siis auttaa perhettä muutoksen keskellä.

Lapsiperheiden kotipalvelu. Lapsiperheiden kotipalvelu on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja tarvittaessa pitkäjänteistä tukemista. Tarkoitus on auttaa perheitä silloin, kun he tarvitsevat apua tai tukea arjessa alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. (Järvinen ym.2012,73–73). Uuden sosiaalihuoltolain 19§ (L 30.12.2014/1301) on sovellettu 1.1.2015 alkaen. Säännöksen 4 momentissa säädetään kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvasta lapsiperheen oikeudesta kotipalveluun edellä mainittujen syiden perusteella. Lain mukaan kuntien on järjestettävä perhetyötä ennaltaehkäisevänä palveluna.

Kotipalvelun avulla voidaan tehdä myös vauvaperhetyötä, joka on preventiivistä työtä ja sen tavoitteena on tukea vanhempia vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteen oikeanlaisessa muodostumisessa sekä vanhemmuuden muodostumisessa. Vauvaperhetyössä tehdään toistuvia kotikäyntejä. Kotikäyntien tarkoituksena on edistää lapsen kehityksen kannalta hyvän hoivaympäristön luomista sekä integroida

perheen tarvitsemia palveluja. (Järvinen ym. 2012, 89, 145,194.)

Neuvolan perhetyö. Kaikki neuvoloissa perheiden kanssa tehtävä työ on lähtökohtaisesti perhetyötä. Neuvolan perhetyön tavoitteena on perheen voimavarojen vahvistaminen vanhemmuudessa, parisuhteessa, kasvatuksessa ja muissa arjen haasteissa. Äitiysneuvolassa terveystarkastuskäytäntöihin kuuluu äidin ja sikiön terveydentilan tutkiminen sekä kauttaaltaan koko perheen hyvinvoinnin huomioiminen. Lastenneuvolan laajoissa terveystarkastuksissa selvitetään perheen elinoloja, terveystottumuksia ja hyvinvointia keskustelemalla vanhempien kanssa. Lapsen ollessa päivähoidossa vanhempien kirjallisen suostumuksen nojalla päivähoidon henkilökunta voi antaa arvion lapsen kokonaisvaltaisesta kasvusta ja kehityksestä. Näin pyritään kartoittamaan tuen tarpeen varhaista tunnistamista. Perhetyöntekijä toimii neuvolassa terveydenhoitajan työparina perheiden kanssa, joissa tarvitaan tukea. (Järvinen ym. 2012, 76–78.) Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteydessä kokoontuvat perheryhmät ovat myöskin varhaisen tuen työtä. Ryhmissä käydään pääsääntöisesti keskustelua hoidosta, vanhemmuudesta ja kasvatuksesta. Ryhmien vetäjinä voivat toimia varhaiskasvatuksen työntekijät, neuvolan työntekijät sekä perhetyöntekijät. Perhetyötä voidaan toteuttaa myös erilaisissa projekteissa sekä perheleireillä. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015. 266.)

Päivähoidon ja koulun perhetyö. Päivähoidolla voi olla oma perhetyöntekijä tai päivähoidon henkilöstö tekee perhetyötä hoitotyönsä ohella. Ennaltaehkäisevä työ toteutetaan osana varhaiskasvatuspalveluja. Päivähoidon ja koulun perhetyön toiminta on lähtökohtaisesti sama kuin neuvolan perhetyössä. Työn keskiössä on lapsi ja hänen hyvinvoinnistaan aiheutuva huoli kotona, päivähoidossa tai koulussa. Oireita voivat olla lapsen levottomuus, aggressiivisuus muita kohtaan, jatkuva kiukkuisuus tai puhumattomuus. Auttamalla lasta pyritään tukemaan koko perhettä jo varhaisessa vaiheessa. Yleensä lapset perheineen ohjautuvat sekä päivähoidon että koulun perhetyöntekijälle hoidon ja oppilashuoltoryhmän aloitteesta. Kasvatuksellisten asioiden käsittely vanhempien kanssa painottuu päivähoidon ja koulun perhetyössä. Toimintamuotoina voivat olla perhetapaamiset, erilaiset vertaisryhmät ja vanhempainillat. Olennaista työssä on, että lapsi saa yksilöllistä aikaa ja tukea, jolloin lapsen tarpeisiin vastataan tehokkaammin. (Järvinen ym.

2012, 78–80.)

Lisäksi seurakunnat ja järjestöt tukevat perheitä järjestämällään toiminnalla. Seurakunnan toimintaa on esimerkiksi Perheasiain neuvottelukeskus, jossa selvitetään parisuhteeseen ja perheeseen liittyviä kysymyksiä. (Kirkon perheneuvonta [viitattu 16.3.2016].) Mannerheimin lastensuojeluliitto on auttanut, neuvonut ja tukenut vanhempia heidän kasvatustehtävässään jo vuodesta 1920. Jo vuonna 1919 kouluneuvos Erik Mandelin julkaisi lastensuojeluohjelman, jossa painotettiin ennaltaehkäisevää työtä. MLL:n päätehtävä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. (Tietoa MLL:stä ([viitattu 16.3.2016].)

Esimerkiksi vuoden 2000 alusta Tampereella aloitetun Valoa ikkunaan – projektin tarkoituksena oli antaa ennaltaehkäisevää tukea vastasyntyneiden lasten perheille päätavoitteenaan ennaltaehkäistä äitien synnytyksen jälkeisten mielialaoireiden syvenemistä masennukseksi. Moniammatillinen ryhmä oli saanut omassa työssään kokemusta, jonka mukaan oikeaan aikaan kohdennettu apu nopeuttaa äidin toipumista synnytyksestä ja helpottaa perheen tilannetta kokonaisvaltaisesti. (Lindell 2002, 3). Tämä projekti osoittaa, miten varhaisen tuen antaminen niin sanotulle tavalliselle perheelle ehkäisee ongelmien muodostumista ennen kuin ilmassa on pienintäkään huolta.

3.2 Perheiden ohjautuminen perhetyöhön piiriin

Perheet ohjautuvat ennaltaehkäisevän perhetyön piiriin usein lastentarhanopettajan, lähihoitajien, terveydenhoitajien, opettajien tai sosiaalityöntekijän kautta. Perhe saattaa myös itse pyytää apua perhetyön piiristä elämäntilanteen kuormittavuuden vuoksi. Edellä mainittujen lisäksi Kivelä ym. (2015, 266) esittävät myös, että yksinhuoltajuus voi olla perhetyön piiriin ohjaava tekijä. Väestöliiton sivujen mukaan vuonna 2014 yksinhuoltajatalouksia oli lähes 120 000. Yksinhuoltajaperheen lapsilla on erityinen köyhyysriski ja se merkitsee, sekä vanhemmalle, että lapselle myös sosiaalista riskiä. (Vaestoliitto [viitattu 25.3.2016].) Neuvolatoiminta on kehittynyt enemmän kokonaisvaltaisen hyvinvointineuvolan suuntaan, joka takaa moniammatillisen yhteistyön. Yhteistyötä

tehdään perheneuvolan, sosiaalihuollon, kotipalvelun, koulujen, päiväkotien sekä psykologien ja terapeuttien kanssa. Juuri päivähoito on nykypäivänä vanhemmille keskeinen kasvatuskumppani ja turvallisuutta lisäävä tekijä. Tällainen moniammatillinen verkostoituminen sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisilla auttaa havainnoimaan jokaista perhettä kokonaisvaltaisemmin. (Forss, & Vatula-Pimiä 2014, 75.)

Sekä raskauden aikainen että synnytyksen jälkeinen vanhempien haastattelu auttaa vanhempia puhumaan vauvan ja perheeseen liittyvistä ilon ja huolen aiheista. Haastattelun pohjalta vanhempia voidaan auttaa hakemaan apua mahdollisiin terveysongelmiinsa. Haastattelu antaa rehellistä myönteistä palautetta vauvan kanssa hyvin sujuvista asioista ja näin ollen vahvistaa vanhempien omaa kokemuksesta omasta kyvykkyydestään. Pienten lasten äideille tärkeä masennukselta suojaava tekijä on oman kyvykkyyden kokemus. Vanhempia rohkaistaan viettämään paljon aikaa vauvan kanssa sekä luomaan runsaasti katse- ja kosketuskontaktia. Yhdessä toimiminen ja jutteleminen, vuorovaikutuspuhe sekä ongelmien kartoittaminen ja niihin varautuminen ovat tavoitteena. (Hastrup & Puura 2015.)

3.3 Perhetyön toteuttaminen

Perhetyön prosessi perustuu perheenjäsenten ja perhetyöntekijän väliselle suhteelle. Perhetyöntekijä on jatkuvassa vuorovaikutuksessa perheen kanssa koko prosessin ajan. Perhetyön prosessin aloitusvaiheessa pidetään arviointipalaveri, johon osallistuu perheen lisäksi sosiaalityöntekijä yleensä parinaan sosiaaliohjaaja ja se järjestetään yleensä perheen kotona. Palvelun tarvetta arvioitaessa on ensisijaisen tärkeää ottaa huomioon perheenjäsenten oma arvio perheen tilanteesta. Perhetyö voidaan aloittaa, mikäli se nähdään tarpeelliseksi ja sopivaksi palvelumuodoksi perheelle arviointipalaverissa. Toiminta perustuu perheen yksilöllisen tilanteen arviointiin ja perhelähtöisten tavoitteiden määrittämiseen. Tavoitteiden saavuttamiseksi mietitään sopivat toimintamenetelmät. Perhetyöstä tehdään aina päätös, ja se kirjataan asiakassuunnitelmaan. Aloituspalaverissa perhetyölle asetetaan tavoitteet, jotka voivat myös muovautua matkan varrella.

Tässä vaiheessa perheelle suunnitellaan myös mahdolliset muut tukitoimet. Perhetyön päättyessä pidetään uusi arviointipalaveri, missä päätetään jatketaanko perhetyötä vai onko tuen tarve vähentynyt niin paljon, ettei jatko perhetyön parissa ole tarpeen. (Järvinen ym. 2012, 102–106; Perhetyö [viitattu 11.3.2016].)

3.4 Perhetyön periaatteet ja työtavat

Perheiden tarpeista lähtevä työskentely kunnioittaa asiakkaan näkemystä avun luonteesta ja perheet voivat itse kertoa minkälaista apua tarvitsevat, näin he ovat tulleet kuulluksi. Voimavarakeskeisessä kommunikaatiossa puhutaan siitä mitä halutaan tai toivotaan, jotta tilanne kehittyisi parempaan suuntaan eikä niinkään keskitytä jostain asiasta eroon pääsemiseen. Ei siis jäädä murehtimaan menneisyyttä vaan keskitytään parempaan huomiseen (Holm 2000, 45-47). Perhetyössä tulisi toteuttaa voimaannuttavaa tukea, joka antaa asiakkaalle uusia näkökulmia, kannustusta sekä ilmentää ymmärryksen jakamista. Perhetyöntekijä auttaa vanhempia näkemään onnistuneet asiat lapsen kasvatuksessa sekä haastaa heidät esimerkin avulla pohtimaan ristiriitaisuuksia puheen ja toiminnan välillä. Työntekijä voi vastata vanhempien kysymyksiin koulutuksen lisäksi jakamalla omia kokemuksia (Järvinen ym. 2012, 132).

Korhosen ([viitattu 12.10.2015]) mukaan myönteinen vuorovaikutus vanhemman kanssa luo lapselle rakastetun tunteen sekä kertoo, että hän on tärkeä juuri sellaisenaan. Työskentelyn fokus vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksen tukemisessa tulisi olla vanhemman ja lapsen välinen suhde. Työn onnistumisen kannalta tulisi myös miettiä niitä tukitoimia, jotka vapauttavat vanhemman voimavaroja myönteisempään vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on suurimmaksi osaksi sanatonta viestintää. Katseen ja kosketuksen avulla lapselle välittyy tarkemmin vanhemman rakkaus. Vuorovaikutuksessa erittäin merkityksellisenä tekijänä on siis vanhemman iloitseminen lapsesta. Lasten mukaan hyvän vanhemmuuden edellytyksiä ovat kokemukset siitä, että lapsi on vanhemmilleen tärkeä.

Mattila (2011, 24–25) korostaa erityisesti, miten tärkeää on, että lasten parissa työskentelevälle on riittävä ammatillinen itseluottamus. Luottamuksen taustalla on ammatillinen osaaminen eli tietoisuus siitä mitä on tekemässä ja miksi. Ammatillisen itseluottamuksen yksi tekijä on kyky kestää rajallisuutta eli virheiden myöntäminen ja rohkeus yrittää uudestaan virheistä oppineena. Lapsityötä tekevän ammatillinen itseluottamus ei saa olla heiveröinen, ettei altistu hakemaan sille jatkuvia vakuutuksia. Lapsen rooli ei saa muuttua siten, että lapsi on ammattilaisen onnistumisen todentaja ja hyväksynnän antaja.

4 VUOROVAIKUTUKSEN ONGELMAT LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLILLÄ

Tässä luvussa käsittelen kiintymyssuhdetta ja sen vaikutusta varhaiseen vuorovaikutukseen. Kerron myös vanhemmuuden tukemisesta ja näihin tekijöihin liittyvistä ongelmista, jotka aiheuttavat vaikeuksia myös vuorovaikutukseen. Lapsi on syntymästään lähtien vuorovaikutteinen ja vuorovaikutuksen ongelmat voivat johtaa pitkälle lapsen kehitykseen, jolloin ne vaikuttavat esimerkiksi minän tunnon rakentumiseen. Vanhemmat, jotka vastaavat vauvan tarpeisiin ja vauvan omaan temperamenttiin sopeutuvasti, tukevat vauvan tasapainoista kehitystä ja samalla vahvistavat hänen kykyjään selviytyä elämän haasteista (Rönkkö & Rytönen 2010, 128).

Mattila (2011, 23) toteaa, että lapsen elämässä kannattelevia ja turvallisuutta tuottavia tekijöitä ovat turvalliset aikuiset sekä jatkuvuus, joka heidän kohtaamisessaan toteutuu. Kohtaamisen jatkumo toteutuu ihan tavallisessa arjessa perheen kodissa, päivähoitossa tai vaikka koulussa. Näissä vuorovaikutustilanteiden kohtaamisissa opetellaan arvostamista, nähdyksi tulemistä, hyviä vuorovaikutuksen rajoja ja elämään luottamista. Lapsen persoonan kunnioittamisen siis täytyy olla perustana arkisessa aherruksessa, uuden opettelussa, rajojen asettamisessa sekä tunteiden kohtaamisessa ja hoivaamisessa.

Vanhemmuuden ensimmäisiä haasteita on synnyttää vauvassa perusluottamus tunne-elämää ja kuulumisen tunnetta kohtaan. Tämä luottamus syntyy jatkuvan, riittävän hoivan ja huolenpidon sekä vastavuoroisen vuorovaikutuksen avulla. (Rönkkö & Rytönen 2012, 129.) Sensitiivinen säätely-yhteys taas tarkoittaa ihmisen kykyä rauhoittaa lapsen kiihtymystä sekä toisaalta innostaa lasta yhteiseen kanssakäymiseen esimerkiksi leikkiin tai tutkimiseen. Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde voi olla myös häiriintynyt. Tätä voidaan kuitenkin hoitaa ja onnistuneimmin se tapahtuu varhaisen vuorovaikutuksen ympäristössä. Kiintymyssuhdeteorian sekä sosiaalisen oppimisen teorioiden pohjalta on syntynyt paljon erilaisia hoitointerventioita. Lapsen kykyä käsitellä ympäristön ärsykekuormaa voi lisätä, kun aikuinen asettuu lapsen kanssa säätely-yhteyteen.

Ennaltaehkäisevässä työssä on päästy hyviin tuloksiin videointerventioilla, joissa tavoitteena on samalla vahvistaa vanhemman sensitiivistä reagointia lapsen tarpeisiin, ja vähentää autoritaarista rajoittamista. (Mäkelä & Salo 2011.)

4.1 Kiintymyssuhde ja vuorovaikutus

Lapsen ja vanhempien suhteessa lähtökohtana on, että lapsella on oikeus vanhempiinsa. Lapsen kehityksen osa-alueet ovat psyykinen, fyysinen ja sosiaalinen muodostaen yhtenäisen kokonaisuuden. Kun jokin alue kehittyy, tapahtuu muutosta myös muilla kehityksen alueilla. Varhaiset vuorovaikutussuhteet ja kiintymyssuhteet muodostavat perustan, jolle tulevat ihmissuhteet rakentuvat. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 36.) Varhainen vuorovaikutus alkaa jo raskausaikana siten, että vauva pysyy äidin ja isän mielessä. Positiivisessa tapauksessa äidin mielikuvat vauvasta, omasta äitiydestä, vauvan isästä ja omista vanhemmista muokkautuvat ja mielikuvat ovat vuorovaikutusta tukevia ja eheyttäviä. Jos äiti kokee mielikuvat uhkaaviksi tai vääristyviksi äitiysneuvolasta voidaan antaa perhetyöntekijän tukea jo sikiöaikana. (Järvinen ym. 2012, 89, 145,194.) Tästä pääsenkin todentamaan lapsen kiintymyssuhteen merkitystä lapsen tulevaisuudelle ja hyvinvoinnille.

Vastasyntynyt on aktiivinen ja sosiaalinen olento syntymästään saakka ja hänellä on jonkinlainen tunto itsestään ja ympäröivästä maailmasta. Vauvan aktiivisuus ja pyrkimys vuorovaikutussuhteeseen on yksilön kehityksen ja minän tunnon kannalta merkittävä piirre. Lapsen sosiaalisella kehityksellä tarkoitetaan vuorovaikutukseen liittyviä taitoja sekä valmiutta liittyä ryhmiin. Lapsen sosiaalista kehitystä voidaan ymmärtää kahden laajan kehityspsykologisen perinteen avulla. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116–117.) Kiintymyssuhdeteorian mukaan (Bowlby 1997, 179) persoonallisen ja sosiaalisen kehityksen pohjana on pienen lapsen kiintymyssuhde ensimmäiseen hoitajaan. Vanhemman epäonnistunut vuorovaikutussuhde aiheuttaa vaaran lapsen sosiaaliselle kehittymiselle sekä myöhemmin altistaa syrjäytymiselle. Vanhemman epäonnistunut vuorovaikutussuhde voi liittyä sairauteen, esimerkiksi synnytyksen jälkeiseen masennukseen, muuhun depression, päihteisiin tai heikkolahjaisuuteen. Psykologi Judith Harrisin

ryhmäsosialisaatioteorian mukaan (2009, 363) jopa vanhempia vahvempina vaikuttajina ovat vertaisryhmät eli toiset lapset, joita lapsi jäljittelee. Tämän ryhmäsosialisaatioteorian keskiössä on kysymys siitä, miten lapset sosiaalistuvat ja kasvavat yhteiskuntansa hyväksymäksi normaaliksi aikuiseksi. Teoria tulee tärkeämmäksi lapsen elämässä kehityksen ja iän myötä, mutta se ei kuitenkaan voi korvata turvallisesti muodostunutta kiintymyssuhdetta. Lapsen sosiaalisia taitoja ja sosiaalisen sopeutumisen osaamista voidaan tarkkailla kiinnittämällä huomiota lapsen sosiaaliseen asemaan ryhmässä, onko lapsella ystäviä.

Yhdyn Toivasen ym. (2010, 175–176) väitteeseen siitä, että arjessa suhteeseen asettuminen lapsensa kanssa näkyy vanhemman päivittäisenä hoivana, vauvalle juttelemisella, vauvan tunteiden huomioimisena sekä vauvalle vastaamisena. Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä siis lievittää välittömästi vauvan stressitilaa ja rauhoittaa lasta. Se on ennen kaikkea kasvokkain seurustelua, leikkisyyttä sekä vauvan innostamista. Joskus vanhempi tarvitsee apua kiintymyssuhteen muodostamiselle ja sitä voidaan tukea esimerkiksi vuorovaikutusleikkihetkillä. Lapsen ensimmäisen kolmen ikävuoden aikana hänen keskushermoston toiminnallinen erikoistuminen määrittelee pitkälti sen, miten lapsi tulee hallitsemaan omia tunteitaan sekä rakentamaan olemistaan ja toimintaansa ihmissuhteissaan läpi elämän. Cassidyn mukaan (2011, 70) myös Bowlby on tarkastellut tunteita tärkeänä sääntelyn mekanismina kiintymyssuhteessa. Hän tuo esiin näkökulman, jonka mukaan vanhemman vihan ja protestoinnin tunteet, sikäli kun ne eivät kasva liian suuriksi tai tuhoisiksi, voivat hälyttää vanhempaa huomaamaan, mikä on lapsen edun mukaista suhteen ylläpitämisen kannalta.

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostaminen on vanhemmille vastuullinen tehtävä, joka muodostuu sensitiivisyydestä ja lapsen jokapäiväisistä perustarpeiden tyydyttämisestä. Kukaan ei synny hyvänä vanhempana ja jokainen varmasti kohtaa kompastuskiviä omassa vanhemmuudessaan, mutta lapsen syöttäminen, kuivittelu, syli, uni, hellyys ja turvallisuus kuuluvat lapsen oikeuksiin. Jos vanhempi on sairauden tai heikkolahjaisuuden takia kykenemätön näihin toimiin, yhteiskunnan on tuettava ja opetettava vanhempaa siihen. (Järvinen 2012, 124–125, 248.)

4.2 Vanhemmuuden tukeminen

Rantalan mukaan (2002, 24) lapsen myönteiseen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat vanhempien arjen hallinta, heidän psyykinen ja fyysinen hyvinvointi, henkilökohtainen elämä, päivittäiset askareet työn tai opiskelun lisäksi sekä lapsen kasvatus hoito sekä kuntoutus. Vanhemman sisäiset voimavarat kuten itsetunto, luotto omiin tietoihin ja kykyihin, sopeutumis- ja mukautumiskyky sekä hallinnan ja luottamuksen tunteet ovat suorassa vaikutuksessa lapsen kasvuun ja kehitykseen. Kinnusen ja Maunon mukaan (2002, 101) ihmisten valinnat osoittavat, että useimmat haluavat sekä työn että perheen, jotka tyydyttävät yksilön erilaisia tarpeita, mutta eivät ole toisiaan poissulkevia asioita.

Vanhemmuus on peruuttamaton, kerran alettuaan läpi elämän kestävä rooli ja vastuullinen tehtävä, joka muuttua koko ajan. Toimiva parisuhde luo edellytyksiä hyvälle vanhemmuudelle. Vanhemmat ovat lapsilleen huoltajia, rajojen asettajia, elämän opettajia ja rakkauden antajia eli lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeisimmässä roolissa. Siksi perhetyön tärkeä osa-alue on myös parisuhteen ja vanhemmuuden tukeminen. (Järvinen ym. 112–113.)

Joskus elämä koettelee ja perheen vanhempaa saattaa kohdata fyysinen tai psyykinen sairaus, jolla on suora vaikutus vanhemmuuteen. Vaikka vanhemman psyykkistä sairautta hoidetaan, on lasten vaara sairastua kohonnut. Ongelmien kohdatessa jokaista perhettä koskevia tarpeita ovat riittävä tuki vanhemmuuteen sekä lasten kehityksen tukeminen ja sitä kautta häiriöiden ennaltaehkäisy. Vanhemmille on usein yllättävän paljon voimavaroja sairaudesta huolimatta keskittyä lapsiinsa ja heidän tulevaisuuden suunnitteluun. Vanhemmuus on usein voima, joka säilyy vaikka sairastuisikin. (Johansson & Berg 2011, 16.) Järvinen ym. (2012, 113) todentavat teoksessaan konkreettista perhetyön antamaa apua. Perhettä voidaan tukea tilanteessa, jossa vanhempi on sairastunut, arjen hallinnan lisäksi myös vanhempien kasvatustietoisuutta vahvistamalla eli opettamalla lapsen kehitystasoon ja ikään näiden suhteutettua tarpeellista valvontaa eri toiminnassa.

5 MENETELMÄT VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISESSA

Päiväkodin, koulun sekä neuvolan varhaisen puuttumisen tueksi on kehitetty erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi huolen vyöhykkeistö ja varpu-aineiston tuottama varhaisen puuttumisen puheeksi ottamisen lomake. Huolen vyöhykkeistö (Arnkil & Eriksson 2005, 25) käsittää seitsemän huolen vyöhykkeen tasoa (1=ei lainkaan huolta, 7=huoli erittäin suuri), jotka määrittävät huolen vakavuuden sekä työntekijän omat voimavarat. Varhaisen puuttumisen puheeksi ottamisen lomake taas ohjaa puuttujaa ennakoimaan tulevaa keskustelua vanhempien kanssa. Lomake myös ohjaa puheeksi ottamisen tapaa, jotta se tukisi parhaiten perheen voimavaroja sekä auttaisi perheen kanssa tehtävän yhteistyön ylläpitämisessä. (Forss & Vatula-Pimiä 2014, 219.)

Varhaisen vuorovaikutusta tukevan haastattelun eli VaVun tarkoituksena on edistää vanhempien ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen sujumista myönteisesti. Haastattelulomake sisältää teemoja, joiden tehtävänä on auttaa tunnistamaan raskauteen, synnytykseen ja vauvaan liittyviä mielikuvia, huoli sekä mahdollisia vaikeuksia. Teemat auttavat työntekijää ottamaan asioita puheeksi sekä kartoittamaan tuen tarvetta. Samalla kartoitetaan myös perheen omia voimavaroja ja saatavilla olevaa tukea ja ratkaisuja. Teemoina raskauden aikaisessa haastattelussa ovat mm. naisen nykyraskauteen liittyvät tunteet, perheen tuki, ennakoidut muutokset perhe-elämässä sekä vanhempien odotukset ja näkemykset syntymättömästä lapsestaan. Kun taas lapsen syntymää seuraava haastattelu käsittelee psyykkistä terveyttä, perheen suhtautumista ja antamaa tukea, vanhempien lasta koskevia huolenaiheita sekä äidin ja vauvan vuorovaikutusta. (Hastrup & Puura 2015; Kuosmanen 2009, 9.)

5.1 Persoona työvälineenä

Tässä tapauksessa persoonallisuus määritellään yksilön ominaisuuksiksi, joita hän kehittää tietoisesti, jotta voi saavuttaa työnsä tavoitteita. Vuorovaikutusta vaativissa ammateissa työtä voidaan tehdä lukemattomilla eri tavoilla ja silti päästä samoihin tuloksiin. Lähtökohtana ammatillisessa persoonallisuudessa on, että kokemukset ja

kehittymisen halu muovaavat ammatillisuutta jatkuvasti. Kenelläkään ei siis uransa alussa ole valmista ammatillista persoonaa. Ongelmalliset tilanteet pakottavat ammattilaisen pohtimaan ja kokeilemaan erilaisia työskentelytapoja, joten monet ammatissa hyväksi todetut vuorovaikutustaidot syntyvät epäonnistumisen kautta. Perhetyössä työntekijän keskeisin työväline on vuorovaikutus. Perhetyöntekijällä on vastuu työnsä tavoitteiden saavuttamisesta ja siitä miten hän toimii asiakastilanteessa. Hänellä on oltava oikeanlaiset ja toimivat toimintatavat, jotka vievät vuorovaikutusta eteenpäin. Vastapuolta on todella kuunneltava ja keskustelua on autettava tilannetta edistävillä kysymyksillä. (Järvinen ym. 2012, 227–228.)

Jotta perhetyöntekijä voisi tukea ja ohjata perhettä arjessa, kasvatuksessa sekä vuorovaikutussuhteen luomisessa on ammattilaisen omattava hyvät dialogi- ja neuvottelutaidot työssään. Ammattilaisen vastuulla on löytää sellainen viestinnän tapa ja taso, jossa keskustelu on mahdollista. Tavoitteena ei tarvitse olla yksimielisyyden saavuttaminen vaan luottamuksellisen ilmapiirin luominen niin, että osapuolet saavuttavat yhteisen ymmärryksen erilaisista näkökulmista huolimatta. Vuorovaikutuksen laatu sekä vastavuoroinen dialoginen kohtaaminen on eettisten periaatteiden soveltamista käytäntöön. Dialogissa jokaisen osapuolen ajatuksilla ja mielipiteillä on merkitystä. Parhaimmillaan se on perheenjäsenten todellista kuulemistä ja ymmärtämistä. Jotta dialogisuus onnistuisi oikealla tavalla, perhetyöntekijän tulee ymmärtää, että kaikki havainnot ja tunteet ovat todellisia ja ne on yhtä tärkeää ottaa huomioon. (Vilén ym.2010, 77–79.) Havainnointi on tärkeää, koska silloin mahdollinen huoli lapsen kasvun ja kehityksen poikkeamasta saadaan puheeksi. Menetelmänä esimerkiksi sadutus sopii eri-ikäisten ihmisten havainnoinnin tueksi. (Kivelä, Liukkonen & Niemi 2015, 86–87.)

5.2 Vuorovaikutusleikit

Vuorovaikutusleikit tarjoavat lapselle näitä kokemuksia. Jo pienet aidot kohtaamiset arjen keskellä ovat riittävän hyvää vanhemmuutta. Aidon kohtaamisen hetket vaikuttavat voimakkaasti lapsen käsitykseen itsestä ja muista ihmisistä. Lapselle siis tunne siitä, että joku nauttii hänen seurastaan vahvistaa hänen itsetuntoaan, ja

tarjoaa paljon voimakkaamman kokemuksen kuin kehuminen sanoin. Korhosen ([viitattu 12.10.2015], 2-4.) kehittämän vuorovaikutusleikkioppaan tavoitteena on antaa vanhemmille tietoa vuorovaikutusleikkien merkityksestä. Opas sisältää esimerkkejä leikeistä, jotka tukevat lapsen ja vanhemman välistä kiintymyssuhdetta sekä lapsen omanarvontunnetta. Opasta käytetään kasvatusneuvonnan tukena tapauksissa, jolloin työntekijä arvioi, että vanhemmalla on motivaatiota ja kykyä vuorovaikutuksen muutokseen oman lapsensa suhteen.

Vuorovaikutusopas perustuu Theraplay vuorovaikutusterapian (Suomen Theraplay-yhdistys ry [Viitattu 12.10.2015]) taustalla olevaan teoriaan korjaavien kokemusten mahdollisuudesta. Lapsen ikä asettaa rajoituksia eri leikkien soveltamiselle ja joissakin tapauksissa lapsi nousee vastarintaa hoivan vastaanottamisesta. Tällöin vanhempaa opastetaan keskittymään yhteyden ja kontaktin luomiseen lapsen kanssa esimerkiksi tarkkailemalla lapsen katsetta. Menetelmät ovat helppoja, sillä niitä voidaan toteuttaa niissä arkisissa vuorovaikutustilanteissa mitä perheissä eletään. Vuorovaikutusleikkiohjaus soveltuu parhaiten tavallisille vanhemmille, jotka tarvitsevat herättelyä huomaamaan aidon kohtaamisen hetkien tärkeyden. (Korhonen [viitattu 12.10.2015], 5-6.)

5.3 Muita menetelmiä

Dialoginen vauvatanssi. Vuorovaikutustanssin taustalla on ajatus, että vauvan liikkeet ja ajatus ovat yhtä. Vuorovaikutustanssi koostuu vanhemman vauvalle opettamasta neljästä tai viidestä yksinkertaisesta liikkeestä. Toistuvien liikesarjojen avulla jäsennetään vauvan hapuilevia liikkeitä ja samalla vauvan ajattelua. Liikkeet toistuvat samassa järjestyksessä ja samanlaisina joka kerta. Ero tavallisiin jumppaliikkeisiin on, että pääosassa on vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus ja vauva saa itse päättää mitä sekä missä tahdissa tehdään. (Jouhki & Markkanen 2007, 14, 33-37.) Vauvatanssi on psykologi Kirsti Määttäsen kehittänyt ja sitä on käytetty esimerkiksi Tampereella toteutetussa Ensiperheiden tukityö projektissa (Joutsiluoma ym. 2010, 45).

MIM – vuorovaikutushavainnointi. Vuorovaikutushavainnointi perustuu Theraplay -terapian malliin turvallisen kiintymyssuhteen muodostumisesta. Vuorovaikutushavainnoinnissa työntekijä tekee havaintoja vanhemman ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta. Työntekijän tehtävä on havainnoida myös vauva-vanhempisuhteen eri puolia. Laadullisen havainnoinnin avulla arvioidaan vanhempien kykyä toteuttaa vanhemmuuden perustehtäviä sekä kykyä huolehtia lapsen emotionaalisesta hyvinvoinnista. Työntekijällä on laadullisen työn takaamiseksi oltava MIM - menetelmäkoulutus. (Salo & Mäkelä 2006, 5,7.)

Sadutus-menetelmä. Sadutus menetelmän avulla vanhempi voi sukeltaa lasten maailmaan ja antaa tilaa lapsen omille aloitteille ja ajatuksille. Sadutus herkistää vanhempaa huomaamaan ja seuraamaan lasten pohdintojen etenemistä sekä lasten ideoita. Tutkimusten mukaan aikuiselle selviää sadusta uusia ulottuvuuksia, kun hän lapsille ääneen lukiessaan näkee heidän reaktionsa. Vanhemmat ovat oppineet lapsistaan uusia asioita saduttaessaan heitä. (Karlsson 2003, 41–44,54, 64.) Onnistunut saduttaminen vaatii tiettyjen periaatteiden noudattamista, siksi sadutuksessa ei esitetä kysymyksiä, koska kysymys ohjaa aina vastausta. Sadutustilanteessa halutaan antaa puheenvuoro lapselle. Vanhempi sanoo lapselle kerro satu, juuri sellainen kuin itse haluat ja minä kirjaan sen ylös juuri niin kuin sen minulle kerrot. Karlsson mainitsee myös työntekijän saduttajana, joten vanhempaa ja lasta voidaan saduttaa yhdessä. Näin ollen työntekijä voi havainnoida vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tein tutkimuksen yhteistyössä Kuntayhtymä Kaksineuvoisen perhe- ja sosiaalipalveluiden perhetyön kanssa. Halusin selvittää omalla kotipaikkakunnallani toimivan perhetyön mahdollisuuksia tukea perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita. Kimmokkeen aiheeseeni sain sosiaalihuoltolain uudistuksesta, SOTE-uudistuksen myötä esille nousseiden perheiden palveluiden leikkaamisesta sekä perheiden hyvinvoinnista nyky-yhteiskunnassa. Aiheen tutkiminen lähti siis liikkeelle omasta ajatuksestani eikä yhteistyötahon pyynnöstä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää perheohjaajien ja perhetyöntekijöiden näkökulmasta kuntayhtymän alueella tehtävän ennaltaehkäisevän perhetyön mahdollisuudesta tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Tästä eteenpäin kirjoittaessani yleisesti perhetyöntekijöistä käsite sisältää sekä perheohjaajat että perhetyöntekijät. Turhaa toistelua välttääkseni valitsin tällaisen yhteisen nimittäjän, koska mielestäni perhetyöntekijä käsitteenä kuvaa parhaiten työtä, jota perheiden parissa tehdään.

Kuntayhtymä Kaksineuvoinen on vuonna 2009 perustettu perusturvan sosiaali- ja terveystalvet tarjoava kuntayhtymä. Kuntayhtymän jäsenkuntia ovat Kauhavan kaupunki eli Kauhava, Alahärmä ja Ylihärmä sekä Evijärven ja Lappajärven kunnat. Yhteistoiminta-alueella asuu noin 23 000 asukasta ja se sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. (Kaksineuvoinen 2016.)

Kauhavan alueella on 472 lapsiperhettä (40,9 %), joissa on yksi alle 7-vuotias lapsi, 281 perhettä (39,2%), joissa on kaksi alle 7-vuotiasta lasta sekä 60 perhettä (42,3%), joissa on kolme tai enemmän alle 7-vuotiasta lasta. Evijärven kunnassa perheitä, joissa on yksi alle 7-vuotias lapsi on 73 perhettä (6,3%). Perheitä, joissa on kaksi alle 7-vuotiasta lasta on 54 (7,5%) ja perheitä joissa on kolme tai enemmän alle 7-vuotiasta lasta on 6 (4,2%). Lappajärven kunnassa lapsiperheitä, joissa on yksi alle 7-vuotias on 64 (5,5%). Kun taas perheitä, joissa on kaksi alle 7-vuotiasta on 46 (6,4%). Perheitä, joissa on kolme tai enemmän alle 7-vuotiasta lasta on 10 (7,0%). Tilastossa on laskettu yhteen perhetyypit, jotka voivat siis olla aviopari tai avopari ja lapsia, äiti ja lapsia tai isä ja lapsia. (Liite 1.)

6.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitetään sosiaalihuoltolain alaista ennaltaehkäisevää perhetyötä sekä neuvolan varhaista tukea vastasyntyneiden lasten perheisiin antavaa Neuvokas-perhetyötä tekevien perheohjaajien ja perhetyöntekijöiden kokemuksia siitä, miten he voivat työssään tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Tutkimuksessa keskityttiin perheisiin, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää yhteensä viiden perhetyöntekijän havainnot ja kokemukset perhetyöntekijän roolista vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen tukijana. Tutkimuksen tavoitteena on haastattelujen myötä tuoda tietoa Kuntayhtymän perhe- ja sosiaalipalveluille sekä erityisesti perhetyölle työn mahdollisuuksista tukea vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteen onnistumista. Tavoitteena on myös nostaa esiin kehitysehdotuksia vuorovaikutuksen tukemiseen liittyen.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

Miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?

Mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tukemiseen?

6.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Perhetyö on tutkittu aihe varsinkin perheiden kokemana ja minua kiinnosti erityisesti vuorovaikutussuhteen ongelmat perheissä, koska nyky-yhteiskunnan asettamat haasteet perheiden ajankäytölle asettavat mielestäni haasteen myös vuorovaikutuksen onnistumiselle. Minulla oli myös oman elämän kautta nouseva motivaatio tutkia juuri vuorovaikutuksen tukemista, koska perheen äitinä, opiskelijana ja työssäkäyvänä ihmisenä olen huomannut vuorovaikutuksen olevan perheessä ajanpuutteen vuoksi haastavaa. Halusin tutkia aihetta perhetyöntekijöiden näkökulmasta, koska mielestäni heillä on parhain näkemys ja kokemus siitä miten perheen vuorovaikutusta voi tukea. Mielestäni työntekijän

näkökulma tukisi myös omaa ammatillista kehittymistäni ja antaisi minulle hyviä eväitä tulevaisuuden työtä ajatellen.

Suuntasin siis tutkimukseni vuorovaikutussuhteen tukemiseen ennaltaehkäisevään perhetyön keinoin. Halusin saada perhetyöntekijöiden kokemuksia keinoista tukea perheen vuorovaikutusta pienten huoltien perheissä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Aiheen rajaaminen alle kouluikäisiin lasten perheisiin antoi minulle mahdollisuuden syventyä myös varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen vauvaperheissä ja keskittymään varhaiskasvatukseen. Kiinnostukseni perhetyöhön ja sen näkeminen mahdollisena tulevaisuuden työkenttänä vahvisti haluani kuulla perhetyöntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia vuorovaikutussuhteen tukemisesta. Uuden sosiaalihuoltolain lyhyt voimassaoloaika antoi minulle mahdollisuuden tutkia asiaa sen lähtöruudusta. Halusin tutkimuksellani tuoda näkyväksi ennaltaehkäisevään perhetyön monipuolisuutta ja tärkeyttä perheiden hyvinvoinnin tukijana. Tutkimukseni esille nostamat perhetyöntekijöiden kokemukset ja havainnot keinoista tukea perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita antavat mahdollisuuden kehittää vuorovaikutuksen tukemista ja sen huomiointia työssä myös tulevaisuudessa.

6.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Valitsin laadullisen tutkimuksen, koska lähtökohtana siinä on todellisen elämän kuvaaminen. Halusin valita tutkimusmenetelmän, joka tuo esille asiantuntijoiden henkilökohtaiset kokemukset ja havainnot, jotka ovat omakohtaisia ja subjektiivisia.

Tulkinnallinen tutkimus edustaa fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen sitoutunutta filosofista traditiota. Fenomenologisen tutkimuksen kohde voidaan tarkentaa kokemuksen tutkimiseen, mutta koska ihmisen suhdetta maailmaan pidetään intentionaalisenä ja kaikki ilmiöt merkitsevät yksilölle jotain, kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Fenomenologisen tutkimuksen kohteeksi

ilmentyvät siis inhimillisen kokemuksen merkitykset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 57.) Tässä tutkimuksessa fenomenologia näkyy siten, että tutkin perhetyöntekijöiden kokemuksia heidän tavastaan tehdä vuorovaikutusta tukevaa työtä. Heidän ammatillinen persoonansa ja aikaisemmat kokemukset ovat siis vaikuttaneet siihen, miten he tutkittavan ilmiön näkevät ja kokevat.

Tutkijan arvot vaikuttavat siihen, miten hän tulkitsee ja pyrkii ymmärtämään tutkimaansa ilmiötä. Objektiiisuutta on siis mahdotonta saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tutkija ja se mitä tiedetään kietoutuvat toisiinsa. Tulokset ovat siis aina ehdollisia selityksiä, jotka rajoittuvat tiettyyn paikkaan ja aikaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tavoitteena löytää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Lähtökohtaisesti pyrin irrottautumaan omista ennakkoluuloistani ja käsityksistäni siitä, miten perhetyötä tehdään ja miten paljon vuorovaikutuksen tukemiseen perhetyössä keskitytään. Kuitenkin prosessin edetessä huomasin olevan mahdotonta olla suhteuttamatta omaa arvomaailmaa ja omia ajatuksia tutkittavasta aiheesta. Jo tutkimusongelmaa ja tutkimuskysymyksiä valitessani olen asettanut itselleni tutkijana tietyn näkökulman tarkastella aihetta. Tämä näkökulma pitää sisällään omia arvoja ja käsityksiä ennen kuin aihetta on käytännössä tutkittu.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa sekä keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin tietoon, joka hankitaan mittausvälineillä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittava kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotoksella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Laadullisen tutkimuksen avulla pystyin itse valitsemaan minua kiinnostavan kohderyhmän ja keräämään kokemuksia tutkittavasta asiasta keskusteleavassa ilmapiirissä.

6.4 Tutkimusprosessin kulku

Itsekin perheellisenä ihmisenä perheiden hyvinvointi ja tulevaisuus kiinnostavat ja samalla huolestuttavat minua. Uuden sosiaalihuoltolain painotus työn ennaltaehkäisevyyteen motivoi minua tutkimaan ja osaltani kehittämään

ennaltaehkäisevää perhetyötä käytännössä. Aluksi aioin tutkia ainoastaan neuvolasta käsin tehtävää perhetyötä ja haastatella terveydenhoitajia, mutta muutin kohderyhmää. Koska Kuntayhtymän alueella tehtävä Neuvokas-perhetyö ja perhetyön sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna, ovat varhaista tukea antavaa sekä vanhemmuutta ja varhaista vuorovaikutusta tukevaa, uskoin saavani parhaimmat, tutkimukseni kannalta olennaisimmat tulokset perhetyöntekijöiltä.

Otin yhteyttä kuntayhtymän perhetyön tiimivastaavaan ja kartoitin mahdollisuutta tutkimuksen toteuttamiselle. Yhteydenotossa kerroin tutkimukseni aiheen ja tarkoituksen sekä tutkimusmenetelmän, jotka tiimivastaava välitti perhetyöntekijöille ennen kuin he lupautuivat haastateltaviksi. Jo tässä vaiheessa kerroin, että haastateltavat tulevat säilymään anonyymeinä ja käsittelen aineistoa tavalla, jossa tunnistettavuus tulisi pysymään minimissään. Toki perhetyön tiimi vastaava tiesi ketä haastatteluun osallistui, mutta aineistoa käsitellessäni pyrin säilyttämään anonymiteetin parhaalla mahdollisella tavalla. Hain tutkimuslupaa Kuntayhtymä Kaksineuvoisen sosiaalipalvelujen johtajalta ja sain sen tammikuussa 2016. Tutkimuslupahakemukseni liitteeksi tein saatekirjeen, jossa kerroin tutkimukseni aiheen ja tarkoituksen sekä korostin aikataulun kiireellisyyttä. Tutkimusluvan saatuani otin uudelleen yhteyttä tiimivastaavaan ja hän kartoitti sopivat ajat haastatteluille perhetyöntekijöiden aikataulujen mukaan tiimikokouksessa. Korostin tutkijana aikatauluja sovittaessa, etten halua viedä perhetyöntekijöiden kallisarvoista työaikaa aikoina, jotka ovat otollisimpia perheiden kotikäynneille. Siksi ajankohdat sovittiinkin pääosin aamupäiville. Haastattelut toteutuivat helmikuun 2016 aikana Kauhavan perusturvassa perhetyön toimistotiloissa.

Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua ja minulla oli haastatteluissa mukana teemahaastattelurunko (Liite 2), jossa olivat tutkimukseni pääteemat. Teemahaastattelurunko laadittiin ehdotuksieni pohjalta yhdessä opinnäytetyötäni ohjaavan opettajan kanssa. Olin koonnut teemahaastattelurungon niin, että siinä oli neljä pääteemaa, joiden pohjalta hain vastausta tutkimuskysymyksiini. Toki esitin jokaisessa haastattelussa myös tarkentavia kysymyksiä teemojen pohjalta. En lähettänyt haastattelurunkoa haastateltaville ennen haastattelua, koska halusin saada mahdollisimman aidot ja ennalta suunnittelemattomat vastaukset. Haastateltavat numeroin nimettöminä koodein H1, H2, H3, jossa H tarkoittaa

haastateltavaa.

6.5 Tutkimusaineiston kerääminen ja haastattelumenetelmä

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelu on ollut päämenetelmä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205.) Haastattelun etu postikyselyyn verrattuna on, ettei haastateltavan tarvitse osata ilmaista itseään tarkoittamallaan tavalla kirjallisesti. Haastattelussa on otettava huomioon, että on eettisesti perusteltua kertoa haastateltavalla etukäteen, mitä aihetta haastattelu koskee. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Hirsjärven ja Hurmeen mukaan (2001, 47–48) teemahaastattelu lähtee oletuksesta, että kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tällä menetelmällä tutkia. Yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Teemahaastattelu tukee tutkittavien äänen kuulumista, koska se vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta. Ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat teemahaastattelussa keskeisiä. Teemahaastattelun aihepiirit, tema-alueet ovat kaikille samat, joka tekee menetelmästä puolistrukturoidun.

Kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on luontevaa ja järkevää kysyä asiaa häneltä. Haastattelun etu on sen joustavuus. Tarpeen tullen haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys tai selventää ilmaisuaan ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72–73.) Haastattelussa halutaan korostaa sitä, että ihminen nähdään tutkimustilanteessa subjektina. Haastateltavalle on annettava mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelutilanteessa haastateltava on aktiivinen osapuoli, joka luo merkityksiä. Haastattelu on oivallinen myös silloin kun halutaan tutkia vähän kartoitettua tuntematonta aluetta, jolloin tutkijan on vaikea ennalta tietää vastausten suuntia. Haastattelua käytetään myös illoin kun halutaan syventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.) Tässä

tutkimuksessa haastattelu oli ainut mahdollinen menetelmä, koska halusin pyytää esitettyjen mielipiteiden ja havaintojen perusteluja sekä esittää lisäkysymyksiä.

Ennaltaehkäisevää perhetyötä ei ole aiemmin tästä näkökulmasta ja näillä reunaehdoin tutkittu, joten haastattelu oli ainut tapa saada riittävän kattavia tutkimustuloksia. Teemahaastatteluun päädyin sen joustavuuden ja kokonaan strukturoimattoman luonteen takia. Koska tutkimani aihe oli melko tuntematon ja tulosten suuntaa oli vaikea ennalta arvata, strukturoitu haastattelu olisi sitonut sen liian tiukkoihin raameihin. Teemahaastattelussa haastattelin jokaista perhetyöntekijää yksilöittäin ja pitäydyin pääteemoissa, joita tarkensin lisäkysymysten avulla sekä pyytämällä havainnollistavia esimerkkejä työn arjesta. Teemahaastattelu antoi mahdollisuuden keskustelemaan ilmapiiriin, jossa minulla tutkijana oli mahdollisuus vaihtaa kysymysten järjestystä ja palata aiempaan kysymykseen, jos syvennyksen tarve syntyi haastattelun edetessä.

Vaikka haastateltavien määrä ei ollut kovin laaja, aiheen tuntemattomuus ja aiempien tutkimustulosten puuttuminen antoi minulle tutkijana vapauden luottaa pienemmän ryhmän asiantuntijuuteen. Perustelen viiden haastateltavan riittävyttä myös sillä, että uuden sosiaalihuoltolain alaista perhetyötä ei ole kunnissa kauaa toteutettu, siispä kokemusten määräkin on pienempi. Haastattelujen edetessä huomasin vastauksissa paljon yhtenevyyttä ja toistuvuutta, jolloin suurempi haastattelijajoukko ei olisi antanut minulle enempää tutkimukseni kannalta olennaista tietoa.

6.6 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi sopii hyvin strukturoimattomankin aineiston analyysiin. Tällä analyysimenetelmällä tutkittavasta ilmiöstä pyritään saamaan kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällön analyysilla saadaan järjestettyä kerätty aineisto johtopäätösten tekoa varten. Tuomi ja Sarajärvi lisäävät (2009, 91–92, 103–104), että aineistoa analysoitaessa on ensiksi päätettävä mikä aineistossa kiinnostaa. Prosessin edetessä on valittava

tarkkaan rajattu, kapea ilmiö. Se mistä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita, näkyy tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusongelmasta. Aineisto käydään läpi ja erotellaan ne asiat, jotka sisältyvät tutkimusongelmaan. Muuta asiat jätetään aineistosta pois. Tutkimusongelmaan vastaavat asiat kerätään yhteen ja eriytetään muusta aineistosta. Aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään ja tutkimustuloksista tehdään yhteenveto.

Tutkimuksen laadullinen analyysi on induktiivinen eli yksittäisestä yleiseen tähtäävä. Tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa aineistosta odottamattomia seikkoja. Aineistolähtöisessä analyysissä luodaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaan. Aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorialla tutkittavasta ilmiöstä ei ole mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysi on lähtöisin tästä yksittäisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston abstrahointi on vaihe, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–109.)

Ristiriidan aineistolähtöiseen analyysiin aiheuttaa ajatus siitä, että ei ole olemassa objektiivisia havaintoja sinällään. Jo käytetyt käsitteet, tutkimusongelma ja menetelmät ovat tutkijan aiheuttamia ja vaikuttavat aina tuloksiin. Fenomenologis-hermeneuttisessa perinteessä ongelma ratkaistaan siten, että tutkija kirjoittaa auki omat ennakkokäsityksensä ilmiötä ja tiedostaa ne koko analysoinnin ajan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Tutkimusta analysoidessani pyrin siihen, että kirjoitan tulosten rinnalle johtopäätöksiin omat alkuoletukseni ja pyrin myös hyväksymään tulokset mitä en ole varsinaisesti tutkimuksessani kysynyt.

Litteroin haastatteluista keräämäni aineistot yksityiskohtaisesti. Palasin litteroitujen aineistojen pariin vasta kun aloin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini. Kävin jokaisen aineiston läpi erotellen vastauksia erivärisillä kynillä ja kirjoittamalla sivuun

muistiinpanoja jäsentäen sitä, mitä aineistossa käsitellään. Muistiinpanoistani lähdin kirjoittamaan asioita erillisille papereille ja keräämään niitä samanlaisten ryhmien sisälle. Ryhmistä yhdistelin asioita vielä tiiviimpään muotoon ja lopuksi luokittelin ryhmistä esille nousseet asiat yhteensä kahdeksan eri teeman alle. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen alle muodostui neljä teemaa, jotka havainnollistavat tuloksia, samoin toisen tutkimuskysymyksen alle.

6.7 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tieteellisessä työssään tekemiin ratkaisuihin. Tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus konkretisoituu tutkimusraportin argumentaatioissa, kuten millaisia lähteitä tutkimuksessa käyttää ja miten. Hyvä tutkimus vaatii laadukkaan tutkimussuunnitelman, valitun tutkimusasetelman on oltava sopiva ja raportointi on tehtävä hyvin. Tutkittavien suojaan kuuluu lähtökohdissaan se, että tutkijan on selvitettävä tutkittavalle tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Tutkittavien suojaan kuuluu myös osallistumisen vapaaehtoisuus ja se, että osallistuja tietää mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkittavalle tulee myös kertoa, että tutkimusaineisto on luottamuksellista eikä tietoja käytetä muuhun kuin luvalliseen tarkoitukseen. Tärkeää on korostaa myös, että kaikki tutkittavat jäävät nimettöksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125–131.)

Kun laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan objektiivisuuden ongelmaa, on syytä erottaa toisistaan havaintojen luotettavuus ja niiden puolueettomuus. Puolueettomuudessa tarkastellaan sitä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan tiedonantajia itsenään vai suodattaako tutkija saamansa tiedot oman kehyksensä läpi Tutkimuksen luotettavuuspohdinnoissa tulisi siis ottaa huomioon myös tutkijan puolueettomuusnäkökulma. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135–136.)

Teoriaosuudessa olen pyrkinyt käyttämään luotettavia ja tuoreita lähteitä, jotta tiedon laatu ja ajankohtaisuus olisi taattu. Jokaisesta lähteestä lainattuun tekstiin on merkitty asianmukaiset tekstiviitteet ja ne ovat löydettävissä lähdeluettelosta. Tutkimusasetelmaa muotoillessani halusin tutkia perhetyöntekijöiden kokemuksia,

koska mielestäni he osaavat antaa parhaimman ja luotettavimman vastauksen omasta työstään ja sen toteuttamisesta. Haastateltaville kerrottiin ennen osallistumista, että tutkimukseni päätavoite on toteuttaa opinnäytetyö ja mihin tutkimuksella pyritään saamaan vastauksia. Haastateltavat saivat tietää tutkimusmenetelmän ja osallistuminen oli vapaaehtoista. Heille kerrottiin myös miten tutkimusaineistoa tullaan käsittelemään tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. Pidin tutkijana erittäin tärkeänä tutkimuksen anonymiteettisuoja. Koska haastateltavia oli määrällisesti vain viisi, pyrin suojelemaan nimettömyyttä tutkimustulosten yhteydessä käyttämällä koodeja sekä sekoittamalla haastattelujen todellisen järjestyksen. Tuloksissa käyttämäni suorat lainaukset haastatteluista on pyritty kirjoittamaan niin, ettei niissä olisi tunnistettavuutta tai yhdistettävyyttä tiettyyn henkilöön.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää perhetyöntekijöiden näkökulmat siihen, miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tukemiseen? Käytin vastausten hakemiseen teemahaastattelurunkoa, jossa oli neljä pääteemaa:

1. Perhetyöntekijöiden taustatiedot
2. Vuorovaikutuksen tukeminen
3. Menetelmät
4. Kehittämisehdotukset

Näiden pääteemojen alle keräsin muutamia tarkentavia kysymyksiä, jotka kuitenkin hieman vaihtelivat haastateltavasta riippuen ja muotoutuivat haastattelutilanteen mukaan. Jokaisessa haastattelussa pitäydyttiin kuitenkin pääteemoissa. Lähdin etsimään vastauksia tutkimuskysymyksiini litteroiduista aineistoista ja keräsin esille nousevia asioita erilaisiin ryhmiin. Ryhmistä yhdistelin samankaltaisuuksia taas uusiin ryhmiin, jonka sisällä yhdistelin samaa tarkoittavia käsitteitä.

Lopulta minulle muodostui ensimmäisen tutkimuskysymyksen alle neljä pääteemaa, jotka kuvaavat miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vuorovaikutusta ja toisen tutkimuskysymyksen alle myöskin neljä pääteemaa, jotka kuvaavat tuloksiksi ilmenneitä menetelmiä. Näiden teemojen avulla aion käsitellä tutkimustuloksia. Tutkimustulosten yhteyteen olen liittänyt suoria lainauksia haastatteluista, jotka todentavat tutkimustuloksia antaen lisätietoa ja lisäävät lukemisen kiinnostavuutta. Haastateltavat olen merkinnyt koodein H1, H2, H3 ja niin edelleen, jossa H tarkoittaa haastateltavaa. Anonymiteetin ja eettisyyden säilymiseksi numeroilla ei ole yhteyttä haastattelijärjestykseen.

7.1 Perhetyöntekijöiden taustatiedot

Haastateltavista kolme työskenteli perheohjaajina ja kaksi perhetyöntekijöinä. Riippumatta nimikkeestä, jokaisen työ sisälsi myös ohjauksellisen työtteen, mutta käytännössä perhetyöntekijät auttoivat enemmän käytännön askareissa kun taas perheohjaajat keskittyvät keskusteluun ja ohjaamiseen. Perheohjaajilla oli vähintään sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto ja perhetyöntekijöillä ainakin sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Jokainen haastateltava oli käynyt jonkinlaisia täydennyskoulutuksia. Pääsääntöisesti työnantaja päivitti perhetyöntekijöiden ammattiosaamista omilla koulutuksillaan tietyin väliajoin. Erityisen tärkeiksi täydennyskoulutuksiksi nousi varhaisen vuorovaikutuksen koulutus ja vauvahieronta siihen liittyen sekä neuropsykiatrisen valmentajan koulutus. Haastateltavista kaksi teki Neuvokas perhetyötä ja toisella heistä oli puolet lastensuojelun perhetyötä. Kaikki perheohjaajat tekivät sekä lastensuojelun perhetyötä että sosiaalihuoltolain alaista perhetyötä. Toiminta alueina oli pääsääntöisesti koko kuntayhtymä Kaksineuvoisen alue eli Kauhava sekä Lappajärvi ja Evijärvi. Asiakkaat vaihtelivat laajasti pienlapsiperheistä ammatilliseen tukihenkilötoimintaan nuorten parissa. Perhetyöntekijät saattoivat tavata lasta tai nuorta erikseen tai sitten koko perhettä yhtä aikaa.

Tämän tutkimuksen kannalta olennainen tieto on, että sosiaalihuoltolain alaisten perhepalveluiden asiakkuuksia ei ollut muodostunut kovinkaan monta. Tätä perhetyöntekijät perustelivat sillä, että uusi sosiaalihuoltolaki on ollut voimassa melko vähän aikaa, ettei asiakkuuksia ole vielä ehtinyt muodostumaan. Vielä kun asiakkuudet rajattiin perheisiin, joissa on alle kouluikäisiä lapsia, perheitä oli noin kahdeksan mukaan lukien perheet, jotka olivat vielä selvitys vaiheessa, mutta kallistumassa sosiaalihuoltolain puolelle. Neuvokas perhetyön parissa oli kerrallaan noin 9-10 asiakasperhettä. Asiakassuhteet olivat kestoltaan erimittaisia riippuen perheen tilanteesta ja tuen tarpeesta. Osa perheistä saattoi tarvita tukea vain muutaman kerran, mutta pääsääntöisesti asiakkuudet kestivät useamman kuukauden.

7.2 Miten ennaltaehkäisevä perhetyö tukee vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta?

7.2.1 Seuraaminen ja havainnointi

Aineistosta nousi esille hyvin voimakkaasti perheiden arjen seuraaminen ja havainnointi perhetyöntekijän toimesta. Jotta vuorovaikutusta voidaan tukea, täytyy ensin löytää tilanteet, jotka haastavat vuorovaikutuksen onnistumista. Perhetyöntekijöiden mainitsema kuulostelu ja perheiden arjessa toimimisen seuraaminen olivat jokaiselle perhetyöntekijälle erittäin keskeistä heidän työssään.

no kyllä sitä tuloo sillä lailla seurattua kuinka ne vanhemmat toimii sen lapsen kanssa, että kyllähän sen tavallaan äkkiä huomaa, jos se lapsi jää sinne sivuun ja sitä ei huomioi (H1)

sitä seurataan miten se vanhempi puhuu lapselle miten se huomioi, onko se lapsi siellä sätterissä eikä hänelle puhuta eikä huomioida taikka silittelä ohimennen (H4)

ja isojen lapsienki kanssa se puhetapa, miten huomioidaan jos lapsi tulee koko ajan äiti, äiti, tämä, tämä ja äiti ei välttämättä reagoi millään tavalla, eikä välttämättä ota kuuleviin korviinsakaan - - aika tällaasia konkreettisia asioita (H5)

Myös perhedynamiikka ja perheenjäsenten roolit mainittiin havainnoinnin kohteiksi. Perhetyöntekijät siis olivat tuntosarvet pitkällä ja muodostivat kuvan perheenjäsenten rooleista sekä siitä, minkälaisessa asemassa he olivat toisiinsa nähden.

tietysti sitä perhedynamiikkaa katotaan, että mikä siellä toimii ja mitä voi olla uusia kuvioita siellä, et se alkais toimimaan (H3)

voi olla, että odottaakin liikaa lapselta, liian kypsää toimintaa (H4)

tietysti sitä seuraa sitä aikuisen ja lapsen keskinäistä keskustelua ja miten ne kohtaavat toisensa, äänensävyillä ja meneekö vähän ohi, että kuunteleeko se aikuinen lasta, miten vai onko se lapsi mikä ohjaa ja

sanoo, että näin tehdään ja onko se aikuinen joka tottelee sitä lasta, vähä niitä rajojakin, että minkälainen suhde heillä on sitte (H2)

Pyrin tutkijana siihen, etten tee käsitteistä liikaa omia tulkintoja, joten kun haastateltava toi ensimmäisen kerran esiin perhedynamiikan, pyysin häntä kertomaan, mitä hän tarkoittaa perhedynamiikalla.

no miten kaikki käyttäytyy siellä kotona, kuinka kaikki välittää ja puhuu toisilleen, minkälainen tyyli vanhemmilla vaikka lapsia kohtaan ohjata tai onko se komentelevaa vai minkälaista se on (H3)

Arjen havainnoinnin ja seuraamisen kautta sekä olemalla mukana arkisissa tilanteissa, perhetyöntekijät löysivät vuorovaikutusta koettelevat tekijät. Perhetyöntekijät kertoivat pyrkivänsä tarttumaan tehokkaasti vuorovaikutuksen haasteisiin ja ongelmiin. Huolista tai ongelmista saatettiin selvitä hyvinkin helposti, kun asian otti heti puheeksi perheen kanssa.

yritetään miettiä, että mitä voitaisiin seuraavalla kerralla tehdä toisin tai seuraavassa tilanteessa (H4)

niitä tilanteita niin käydään läpi, että vanhempi ymmärtää, että lapsen pitää saada näyttää niitä tunteitaan (H3)

kun ottaa sen asian esille ja siitä puhutaan, mitä sä tekisit toisin ja mitä sä oot siitä mieltä, niin tavallaan, vakka vanhempi ensin vastustais, että ei et näin se nyt vaan menee, et kuitenkin kun siitä on puhuttu niin se voi kuitenkin jäädä kytemään sinne mieleen (H2)

Vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä lähdettiin tukemaan, kun havainnoinnin avulla päästiin tilanteiden ja asioiden sisälle ja huomattiin, mikä perheen vuorovaikutusta oikeastaan vaikeuttaa ja miksi. Perhetyöntekijät johdattelivat vanhempia huomaamaan tilanteet, missä vanhemmat eivät osaa kohdata lapsiaan rakentavalla tavalla. Aineistosta ilmeni myös, miten vanhemmilla oli usein vaikeuksia hyväksyä lapsiltaan negatiivisia tunteita. Näihin asioihin perhetyöntekijät havainnoinnin kautta siis puuttuivat.

7.2.2 Vanhemmuuden vahvistaminen

Toinen vahvasti esillä oleva aihe oli vanhemmuuden tukeminen ja vahvistaminen. Perhetyöntekijät jakoivat kokemuksiaan tilanteista, joissa vanhemmat olivat syvällä omissa tunteissaan ja ongelmissaan, minkä takia vuorovaikutus ja kohtaaminen lapsen kanssa jäivät taka-alalle. Kuulumisten kysyminen ja kuunteleminen mahdollistivat sen, että vanhempi sai puhuttua omat ongelmansa läpi, jolloin ajatukset pystyttiin siirtämään lapsen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen.

vuorovaikutukseen aikuisen ja lapsen välillä vaikuttaa se vanhemman vointi, et jo on masennusta tai muuten kuormittunut elämäntilanne niin sitte se herkästi näkyy siinä, että mitenkä niinku jaksaa tai kykenee näkemään sen lapsen - - vanhempi usein päätöksellä puhuu sitä omaa asiaa - - joskus ne menee niin syvälle siihen omaan asiaan, et se pitää saaha puhuttua (H2)

varsinki vanhemmat, jos niillä on jotakin kipeitä kokemuksia niin tai jos on parisuhdeongelmia tai mitä vaan tälläasta, niin ne vanhemmat menevät niin siihen tunteeseen, et se lapsi jää sitten sinne tunteen taa, et ne ei ehkä pysty sitte huomata sitä vuorovaikutustarvetta (H5)

tarvii sitten vähä sellaista pökkäämistä siihen (H5)

Jaksamisen tukeminen ja oman ajan antaminen vanhemmalle tuki monissa esimerkkitapauksissa vanhemman jaksamista ja sitä kautta antoi voimavaroja kohdata lapsi arjen keskellä. Esille nousi myös vauvanhoitoapu, jolloin vanhempi saattoi keskittyä toiseen isompaan lapseen. Tämä mahdollisti toisen lapsen yksilöllisen huomioinnin ja vuorovaikutuksen toteutumisen. Vuorovaikutuksen tueksi ei siis aina tarvittu sen kummempaa keinoa kuin oman ajan antaminen vanhemmalle.

justiin semmoseen äidin jaksamiseen - - siinähan sitä sitte tietysti tulee sitä vajausta vuorovaikutuksessa - - siihen jaksamiseen tai sen oman ajan antaminen oli parasta (H3)

vähä saatta vetäytyä sinne keittiöön syömään ite rauhassa ja vähän tablettia rauhassa ja annan tietenki mahollisuuden, että saa rauhassa syödä (H2)

jos vauva tarvitsee hoitoa niin mä hoidan vauvan ja äiti saa keskittyä isompaan lapseen - - sitä se käytännössä on, että tarjoaa niitä mahdollisuuksia huomioida myös se toinen lapsi (H4)

Vanhemmuuden rooli ja tehtävät nousivat myös keskeisiksi tuloksiksi vuorovaikutuksen tukemiseen liittyen. Mitä vanhemmuuteen kuuluu? Minkälainen vanhemman tulee olla lapselleen, jotta kasvatuksellinen tehtävä onnistuu? Miten vanhemman on toimittava, jotta hän kuulee lapsen ja lapsi kuulee hänet? Vanhemmat olivat siis usein epävarmoja vanhemmuudestaan ja siitä kuinka lasta pitäisi kasvatella. Varsinkin ensimmäisen lapsen kohdalla oman ja lapsen elämän yhteen sulauttaminen aiheutti vaikeuksia ja epävarmuutta.

ne niinku lähtee toimimaan yhdessä ja se lapsi kulkee siinä äidin mukana, että se sopii siinä olemaan ja tekemään niitä omia askareita, eikä niinku tavallaan rajaamaan sitä, mä oon lapsen kans mä en voi mitään muuta, että oppii ottamaan sen lapsen mukaan siihen omaan elämään (H2)

kyllä on paljon sellasia vanhempia, jotka ei oo antanu lastensa tehdä juuri mitään – on sellasia vanhempia, jotka ei oo opettanut lapsilleen juuri mitään arkiaskareita (H3)

vanhemmille voi olla joskus aika vaikeaa se rajojen asettaminen, pettymyksen tuottaminen, tavallaan sen oman auktoriteettiaseman ottaminen - - se roolien esiin tuominen ja mitä vanhempien tehtäviin kuuluu, ihan, että minkälainen vanhemman kuuluu olla (H4)

Monissa perheissä erotettiin lapset arkeen kuuluvista asioista kuten kotitöistä eikä uskallettu antaa tehdä tavallisia askareita. Vanhemmat eivät aina ymmärtäneet, että lapsen voi ottaa mukaan oman elämän ja arjen asioihin. Vanhemmuutta ja samalla vuorovaikutuksen onnistumista tuettiin olemalla vanhemman tukena kasvatustehtävässä ja vahvistamalla oikeanlaista vanhemmuuden roolia.

no se on ettei anneta lapsen suuttua, että vanhemmat ei kestä sitä, että on vähä vastoinkäymistä, ja sellasta tappelua (H3)

varsinkin yksinhuoltajaperheissä, jos vanhemman voimavarat on heikot niin sitte syyllistyy siihen, että tulee annettua lapselle asioita periksi (H1)

jos tulee niitä tilanteita niin käydään läpi, että vanhempi ymmärtää, että lapsen pitää saada näyttää niitä tunteitaan ja kaikkea skaalaa, eikä siinä kuinka käy vaikka lapsi välis raivostuukin, että niitä kokemuksia vanhemmalle, että oppii näkemään miten lapsen kehitys menee (H3)

rinnalla olemalla, tukemalla sitä vanhempaa (H2)

Vanhemmille siis pyrittiin opettamaan oikeanlaisia toimintamalleja kohdata lapsi ja asettamaan rajoja. Vanhemman tulee kestää lapsen erilaisia tunteita, myös negatiivisia ja silti vuorovaikutuksen pitää säilyä toimivana. Vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessa tulee tyydyttää lapsen vuorovaikutustarpeet, mutta vanhemman on toimittava suhteen ohjaajana ja tarpeen tullen asettaa rajat lapsen toiminnalle.

Neuvokas perhetyön antama tuki varhaiselle vuorovaikutukselle nostettiin esiin parissa haastattelussa. Vanhemmuuden roolia ja vuorovaikutusta lähdettiin siis luomaan ja vahvistamaan jo ennen vauvan syntymää tai heti vauvan syntymän jälkeen.

jos on semmonen perhe missä alotan työn jo raskausaikana, totta kai sitä mietitään jo siellä varhasessa vaiheessa, että minkälainen ihminen sieltä on tulossa ja miltä se tuntuu kun vauva on siinä lähellä, miltä siitä vauvasta tuntuu kun se saa olla lähellä (H4)

joo no ainaki terveydenhoitajat oli opettanut tälle ja neuvonu ja katottiin yhdessä vaikka kyllä mäki oon peruskurssin käyny niistä (vauvahieronnasta) (H3)

omalta osaltaan se Neuvokas työskentely on sitte tukenu äitin ja lapsen suhteen syntymistä (H2)

Yksi haastateltavista toi esille myös neuvolassa pidettävät perhevalmennusryhmät, joille hän käy esittäytymässä ja pitämässä hierontaohjaustuokion vauvojen ollessa noin 2-3 kuukauden ikäisiä. Jokaisella valmennusryhmien vanhemmilla oli siis mahdollisuus osallistua tähän tuokioon, riippumatta siitä oliko vuorovaikutuksessa hankaluuksia tai ei.

7.2.3 Vanhempien herättely

Perhetyöntekijät toivat esille, että vanhempia täytyy herätellä huomaamaan vuorovaikutuksen merkitys ja tärkeys vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa. Ennaltaehkäisevän perhetyön alaisten perheiden vanhemmat halusivat pääsääntöisesti olla vilpittömästi hyviä vanhempia, mutta vanhemmuuden ja kasvatuksen oikea suunta oli jostain syystä väliaikaisesti hieman väärillä urilla.

sosiaalihuoltolain alaisten perheiden niitä perheitä, niin harvoinhan siellä onkaa sellasta niinku, että se vanhempi tahallaan, että yleensä siellä se vanhempi äiti tai isä haluaa vilpittömästi olla hyvä vanhempi - - mutta ei sitte syystä tai toisesta osannu tai pystyny (H5)

ne ei ne niinku ne vanhemmat hoksaa sitä eikä tajua - - mä yleensä sanon sillä lailla, että lasta pitäis pitää niin kauan sylissä, kun - - lapselle on kuitenkin tärkein ja paras paikka se vanhemman syli, se lämpö ja läheisyys (H1)

vanhemmalla pitää olla tieto siitä, että kuinka tärkeää se on se vuorovaikutus, se pitää ensin saada käytännön tasolle - - kerrot vanhemmalle kuinka tärkeää, kuinka tärkeä hän on sille vauvalle, joka ei osaa vielä itte sitä sanoa ja kuinka paljon se vauva tarttee sitä huomiota ja hellyyttä (H4)

Haastatteluista ilmeni, että oikeanlaisen vuorovaikutuksen muodostumiseksi läheisyys ja kontakti lapsen ja vanhemman välillä ovat tärkeimpiä lähtötekijöitä vuorovaikutuksen onnistumiseen. Perhetyöntekijät yrittivät tukea vuorovaikutuksen onnistumista herättelemällä vanhemman ajatuksia asian suuntaisesti. Tavoitteena perhetyössä kuitenkin on, että korjaus tilanteeseen lähtisi perheestä itsestään. Perhetyöntekijät yrittivät toimia lapsen äänitorvena ja tuomalla lasta näkyväksi vanhemmalle auttaa vanhempia huomaamaan vuorovaikutuksen tarve.

hei mitäs nyt mitäs toi sun poikas, vähä niinku sitte viitata, pysäyttää sitä vanhemman tarinaa - - eikä välttämättä oo tarvetta tukea sitä sen enempää, mutta kun tehdä sitä lasta näkyväksi, että hei mitä sun lapselle kuuluu, minkälaisia tunteita sinulla on (H2)

joskus huomaa niinkin, että sitä lasta ei kuulla, mut sitte kun aikuinen sanoo saman asian niin sitten se kuullaan (H4)

lapset tulisi huomioitua riittäväällä ja ikätasonsa mukaisella tavalla, että niinku pyritään siihen ja huomioimaan se ja nostamaan se asia pöydälle ja tukemahan siinä ja antamaan ehkä välineitä ja herättämään ajatuksia siellä perheis (H5)

Perhetyöntekijöiden vahvuus vuorovaikutuksen tukemisessa on se, että perhetyöntekijät pääsevät mukaan perheen arkeen ja elävät yhdessä perheen ja vanhempien kanssa arkisia tilanteita. Näin perhetyöntekijät voivat ja osaavat tukea perhettä vuorovaikutuksessa oikealla tavalla, koska näkevät tilanteiden haastavuuden. Perhetyöntekijät osaavat herätellä vanhempia aiheeseen perheelle sopivalla tyylillä, koska he tuntevat perheen ja myöntävät sekä ymmärtävät vanhemmuuden ja sen tehtävien haastavuuden.

vanhemmuus on aikamoinen tehtävä, että iso pala purtavaksi kenelle tahansa (H2)

sillä tavalla on helpompi sanoa, vaikka jostain tilanteesta, että olipas se itellekin kinkkinen, että kun laps sanoki vaikka vastaan, et it on itelläki se kokemus (H2)

7.2.4 Kannustaminen

Perhetyöntekijöiden mukaan kannustaminen positiivisen palautteen avulla tukivat perheen omia, jo olemassa olevia voimavaroja ja sen avulla negatiivissävytteistä vuorovaikutusta saatiin osaltaan kitkettyä pois. Haastateltavat kertoivat, että jokaisesta perheestä löytyy voimavaroja, mutta ne saattavat olla piilossa tai jääneet negatiivisten asioiden varjoon, jolloin tarvitaan joku ulkopuolinen, joka nostaa ne esiin. Perheiden vuorovaikutusta tuettiin kannustamalla ja antamalla myönteistä palautetta tilanteista, jotka onnistuvat hyvin.

huolimatta siitä, että sitä väsymystäkin siellä on niin ne puhaltaa yhteen hiileen (H2)

jotenki kannustamalla...sitte kun huomaa, että äiti tai isä ottaa sen lapsen huomioon niin sitte tekee niitä havaintoja ja puhuu niistä ääneen, että huomasi kuinka äsken osasikki ottaa huomioon ja jaksoit kuunnella vaikka tulitki juuri kaupasta ja oli hirvee nälkä niin silti jaksoit höpötellä sille lapselle (H2)

sitte tietysti kun asiat menee hyvin niin tottakai seki pitää huomioida ja se pitää muistaa vanhemmalle ääneen, että tuon asian hoidat tosi hienosti (H4)

Myönteisen palautteen antaminen vahvisti samalla perheen omia voimavaroja ja mahdollisesti synnytti niitä myös lisää. Vaikka monissa perheissä vanhemmilla esiintyi väsymystä oman elämäntilanteen tai sairauden takia sekä lasten hoidon ja kasvatuksen myötä, perhetyöntekijät arvostivat jokaisen vanhemmuutta. Perhetyöntekijät eivät siis kokeneet omien tietojen ja taitojen olevan parasta asiantuntemusta, vaan he pitivät vanhempien asiantuntemusta omasta perheestään tärkeimpänä tekijänä vuorovaikutuksen onnistumisessa.

mä en ikinä mee sinne sellasena, että mulla on nyt välineitä ja mulla on nyt tietoa, että en todellakaa, että mä meen enemmän sillä asenteella, että te ootte vanhempia ja teillä on paras asiantuntemus, että vaikka nyt ollaan menty vähän väärille raiteille niin mä haluan aina viestittää sen, että mä uskon, että heistä ittestään löytyy se korjaus siihen tilanteeseen ja se myönteinen palaute – aina yritän jostaki pienistä asioista sanoa ääneen - - mä uskon eniten siihen myönteiseen palautteeseen, että huomaa ne vahvuudet mitkä siellä jo on, niin usein niitä vahvuuksia alkaa tulla sitte lisää vähä niinku vaingos kun se perhe huomaa, että onhan heillä näitä vahvuuksia (H5)

aina pitäis muistaa se, että vanhempi kuitenkin tuntee sen lapsen paremmin kun minä, että ei voi liian viisaaksi heittäytyä (H4)

Koska tutkimuksen kohteena on vuorovaikutuksen tukeminen ennaltaehkäisevän perhetyön alaisissa perheissä, joissa huoli on laadultaan pientä, on otettava huomioon, ettei huolta vuorovaikutuksen suhteen välttämättä ole. Kuitenkin positiivisen palautteen antaminen ja perheen omien voimavarojen vahvistaminen tukevat perheen vuorovaikutuksen onnistumista myös tulevaisuudessa, vaikka vuorovaikutus olisikin toimivaa.

mun perheissä ei hirveän suuria ongelmia oo - - mulla ei oo semmosta(H1)

eihän se joka paikas oo ongelmana se vuorovaikutus, että josain perheissä se toimii ihan hyvin eikä siihen tarvi sen kummemmin puuttua, muuta ku ehkä sitte antaa palautetta siitä ja vahvistaa sitä entisestään, että tää on ainaki se mikä teillä toimii ja se on hyvä juttu (H5)

perheet, missä ne taidot on vanhemmilla on tärkeää tuoda esiin, miten hienosti se sujuu ja miten tärkeää oikeesti se vuorovaikutus on, sillä on muutaki merkitystä kun se, että juttelee vauvan kanssa, että sehän on tärkeää ihan sen itsetunnon kehittymisen kannalta (H4)

7.3 Mitä menetelmiä perhetyöntekijät käyttävät vuorovaikutussuhteen tukemiseen?

7.3.1 Arjen tekeminen

Yhdessä tekeminen perheen kanssa arjen keskellä nousi käytetyimmäksi menetelmäksi tukea vuorovaikutusta. Haastateltavat kertoivat, että menetelmät, jotka oli helppo toteuttaa ja samalla helppo juurruttaa vanhempien käytettäväksi toimivat kaikista parhaiten riippumatta perheen luonteesta. Aidoissa ja luonnollisilla tilanteissa vuorovaikutuksen ongelmat näkyivät selvästi ja niitä pystyttiin tukemaan tavalla, jonka vanhemmat kykenivät omaksumaan osaksi omaa toimintaansa lapsen kanssa.

se on ihan näitä arkiset on ihan hyviä, joissa niitä haasteita on erityisesti (H3)

niinku torelline tilanne ja aito (H5)

on pelailtu, tehty metsäretki, makkaranpaisto tällasta - - kehitelty tällasta, mitä vois itteki tehä sitten myöhemmin (H3)

Perhetyöntekijät leipoivat, siivosivat ja ulkoilivat yhdessä vanhempien ja lasten kanssa. Eli he tietoisesti saattoivat perheen tilanteeseen, joka vaatii vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä onnistuakseen. Perhetyöntekijän rooli oli olla taustatukena, jotta lapset ja vanhemmat joutuisivat kohtaamaan tilanteet yhdessä ja olemaan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Tilanteen niin vaatiessa perhetyöntekijä auttoi perhettä ohjauksen ja neuvonnan avulla.

yhyres teherään jotaki, aivan siis jotaki niinku leivotahan vaikka, laitetahan ruokaa, että siinä tulis niitä tilanteita, että mä näkisin - - mä niinku enemmän luon niitä tilanteita justiin sen yhteisen tekemisen kautta tai mennään pihalle leikkikentälle tai pulkkamäkeen tai lähetään paistamaan makkaraa laavulle - - siivotaan siellä perheen kotona yhyren tai mitä vaan yhyres tekemistä - - voisin sitte tarttua siihen vuorovaikutus probleemaan (H5)

no kyllä mä tykkään näistä korteistakin, mutta ne ei aina kaikissa perheissä toimi tai ne ei niitä halua, että kyllä se positiivinen leipominen tai retkeily tai ulkoilu ja no uimassa on käyty...kaikkea mitä perhe haluaa itte, että mihin mentäs (H3)

Perhetyöntekijät kertoivat myös, ettei perheen tarvitse aina lähteä kotoa pystyäkseen toteuttaa asioita, vaan yhdessä tekemisen pystyy sitomaan kotiin arjen askareisiin ja ne ovat usein mieleenpainuvimpia kokemuksia lapsille.

arjen askareita, että sen lapsen kanssa tehdään niitä yhdessä, kaikkea vaikka perunoiden pesemisiä tai mitä vaan arjen askareita, että lapsi otetaan siihen mukaan, että ei olla niinku erikseen - - otetaan koko ajan mukaan niihin arkijuttuihin (H3)

Jokainen haastateltava korosti, että arkeen sidotut menetelmät olivat parhaimpia, koska niiden luonnollisuuden takia kukaan ei kiusaannu, eikä häiriinny perhetyöntekijän läsnäolosta. Usein myös, jos vanhempi ei ollut niin taitava keskustelemaan tai ei avautunut ongelmista keskustelemalla, arjen tekeminen oli sopivin menetelmä.

jos ei oo niin vahvaa tunneälyä sillä vanhemmalla eikä keskustelua niin sitten ne arjen tilanteet on parhaimpia (H5)

7.3.2 Mallintaminen

Mallintaminen nousi toiseksi käytetyksi menetelmäksi tukea vanhempaa tarttumaan lapsen tekemiin aloitteisiin oikealla tavalla. Perhetyöntekijät mallinsivat eli osoittivat omalla toiminnallaan, miten lapsen kanssa kannattaa toimia, ilman että tilanne muuttuu ongelmalliseksi. Mallintamisen avulla perhetyöntekijät tekivät toimintansa käytännönläheiseksi ja antoivat vanhemmalle mahdollisuuden mallioppia oikeanlaista vuorovaikutusta.

mallintamalla, että tekee ite ja ihan siis niin siihen käytäntöön, että ei tavallaan vaan puhu niistä asioista (H2)

tukeminen just, että kun lapsi räjähtää niin jutellaan ja annetaan sen rauhottua ja sitte yhdessä kerätään niitä korteja - - en oo antanu periksi siinä kohtaa, että on niinku mallina vanhemmalle (H3)

mallintaminen - - tuo esiin, että mitä se vauva tuostaki nyt ajatteloo ja voi että kylläpä on ihana nähä. että nauttii kun se pääsee sun syliin - - yritän nostaa sitä vauvaa niinku puheen tasolla esiin, että sille äidille sanoittaa, että tuo mitä teet on tärkeää (H4)

no mallintaminen on yks - - mä itte toimin kuinka mä toivon, että ne vanhemmat toimis ja sitte jälkeenpäin sanoa, että huomasi, että mä tein siinä niin tai lohdutin ja se tilanne meniki nuan helposti ohitte kun siihen heti tarttui - - antaa niitä mallinnusesimerkkejä, että vanhempiki voi huomata, että tästä voi päästä helpommalla kun heti huomioi sen lapsen tarpeen (H5)

Omia tulkintoja välttääkseni halusin esittää tarkentavan kysymyksen, mitä mallintamisen käsitteellä tarkoitetaan.

eli mä oon sen vauvan kans vuorovaikutuksessa, mä juttelen, sanoitan, näytän, yritän näyttää sitä miten kuuluu olla vuorovaikutuksessa (H4)

Eräs haastateltavista nosti esiin myös perheelle erittäin tärkeän ja välttämättömän vuorovaikutustilanteen eli kaupassa käynnin. Kaupassa käyminen ja siellä käyttäytyminen voi olla joillekin perheille erittäin haastavaa ja sen haastavuuden takia siellä käyntiä voidaan alkaa jopa välttämään. Juuri sosiaaliset tilanteet, kuten kaupassa käynti ovat erittäin tärkeitä lapsen sosiaaliselle kehitykselle. Perhetyö antoi mallintamisen avulla tukensa tähänkin ongelmaan.

miten siellä käyttäytytään kodin ulkopuolella, että no kaupassa käyntiki on jollekin haaste, että sitte kuuntelee vanhempia lapset - - näitäkin on harjoitettu (H3)

7.3.3 Välineet

Myös perhetyölle ominaisia menetelmiä kuten perhetyönkortteja käytettiin vuorovaikutuksen onnistumisen tukemiseen. Välineitä käytettiin myös tutustumistilanteessa ja luottamuksen rakentamisessa, mitkä eivät suoranaisesti liity perheen vuorovaikutukseen. Kuitenkaan perhetyöntekijät eivät voi tukea perhettä heidän ongelmissaan, jos perhetyöntekijän ja perheen suhde ei rakennu luottamukselle.

jonku verran sukupuuta tykkään käyttää - - lähen sillä tavalla tutustumaan asiakkaaseen tai perheeseen, että pääsee vähä kartalle sitte (H2)

kaikki ei välttämättä avaudu keskustelemallakaan, mitä vois sitte ajatella, että olis joku menetelmä korttisysteemi, mitä olis sitte heleppo käyttää (H1)

kyllä ne sitä siis tukee joku tietty menetelmä siinä asiassa pysymistä ja sitä konkreettista näyttämistä (H2)

Nallekortit olivat suosittuja alle kouluikäisten lasten kanssa. Korttien avulla kartoitettiin, milloin ja miksi esimerkiksi äiti näyttää tältä. Jos korttien kautta havaittiin äidin olevan usein surullinen, tähän puututtiin ja asiasta keskusteltiin tai äidin kanssa käytettiin aikuisille suunnattuja perhetyön kortteja. Vanhemman väsymys tai mielenterveysongelmat ovat aineiston mukaan usein tekijöitä, jotka haittaavat vuorovaikutuksen onnistumista.

sitte otan niitä erilaisia erilaisia kortteja, nallekortit mitä on nyt tullu käytettyä, jos haluaa vaikka tutustua niin vähä, että kerro sun perheestä, esitele äitiä tai iskää, siinä sitte huomaa, että minkänäkösen nallen se sitten esittelee äitinään (H2)

mä monesti pyyrän, että lapsi ettii sieltä perheensä ja sitte se näyttää, että kuka nalle on äiti ja kuka isä, sitä kautta, että miksi äiti näyttää tältä ja miksi se on tämmönen - - jos se valitsee useamman äiti kortin niin sitte - - missä tilanteissa äiti on tällanen ja missä tällanen ja mitä sitten tapahtuu (H5)

niitä keinoja pitää miettiä ja muistaa, että jokainen vanhempi on erilainen tässä vuorovaikutuksessa, että mikä tyyli toiselle sopii, ei välttämättä sovi toiselle - - pitää huomioida vanhemman piirteet, luonne ja ajatukset (H4)

Vanhemmuuden vahvistumista tuettiin vanhemmuuden roolikartan avulla. Eri roolien avulla vanhemmille muodostui käsitys, minkälainen vanhemman pitää olla asettaessaan rajoja ja minkälainen vanhemman kuuluu olla esimerkiksi puhuessaan lapsen kanssa. Vanhemmuuden tehtävien ymmärtäminen tukee oikeanlaista vuorovaikutustapaa lapsen ja vanhemman välillä.

tietysti vaikka vanhemmuuden roolikartan kautta niin katotaan, että millaisissa rooleissa ne vanhemmuuden tehtävät on - - aina se keskustelu ei riitä, että on hyvä et sen työn tukena on joku (H2)

tarkoitus kartoittaa mitä se vanhempi ensinnäkin itse ajattelee niistä rooleista, vanhemman roolista, että miten hän osaa hoitaa ne hommat ja mitä siellä on mitä vois kehittää ja mitkä on niitä vahvoja alueita - - kehitettäviä alueita (H4)

vanhemmuuskeskustelut on yks sellaanen, että se lapsi ei välttämättä oookkaan siinä, että käyrähän ihan läpitte mikä se tilanne siinä on ja miten se vaikuttaa siihen lapseen, että miten siitä on ehkä nähtävis - - joissakin perheis ne vanhemmat saa ittelleen hirveesti siitä kun käy tällaisia vanhemmuuskeskusteluja (H5)

Perhetyöntekijät mainitsivat myös käyttävänsä sadutusta sekä leikkiä ja loruja tukemismenetelminä. Sadutus tapahtui leikin kautta, jossa tavoitteena oli saada lapsi kertomaan, minkälaista elämä kotona oli ja kuinka vanhemmat lasta kohtaa ja kuuntelee. Leikin ja laulamisen avulla taas voitiin järjestää vanhemmille ja lapsille yhteisiä tuokioita ja opetella yhteistä vuorovaikutuksellista puuhaa.

perheessä on näitten leikki-ikäisten kanssa leikin yhteydessä kerrotaan tarinoita ja sen leikin avulla lapsi voi puhua niistä perheen asioista, kyllä se on aina tällaseen tavalliseen arkeen sidottua ne menetelmät (H4)

joo oon mä käyttänyt lasten kanssa sadutusta tai leikin kautta sadutusta - - sadutuksessakin, että minkälaista se arki on siellä kotona (H5)

se voi ihan sellasella pienelläki asialla saaha mukaan ja justii tämmöset lorut ja laulut niin nehän on tosi antosia lapsille (H1)

Vauvahieronta tuki menetelmänä varhaista vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Vauvahieronta menetelmän etu on sen monipuolisuus, koska hieronnan avulla vuorovaikutuksen lisäksi saadaan tavoitettua vanhemman ja lapsen tunnepuolta. Vauvahieronta opetetaan vanhemmalle ja ohjeistus jätetään perheen käytettäväksi, joten tätä menetelmää pystyy käyttää silloinkin, kun perhetyöntekijä ei ole paikalla.

sitten tuo vauvahieronta on ollu kans hyvä juttu, minkä mä oon kokenu, että kun on sellasta konkreettista tekemistä - - siinä on hyvä sellasenki vanhemman, joka kokee että ei esimerkiksi osaa puhua vauvan kanssa

- - helppo ja luontainen opetella sitä puhumista samalla, kun hieroo vauvaa (H4)

joitakin sormi- ja varvasloruja, mä oon niitä sitte tulostanut niitten vauvahierontaohjeiden mukaan - - ohjeiden mukana vanhempien löydettävissä ja käytettävissä (H4)

siihenhän pystyy heti tarttumaan ja ohjata sitte johonkin tämmösiin lorutteluihin ja leikittelyyn ja vauvahierontaan, on niinku sellaanen mitä mä oon moniolla käyny läpitte ja harjootellu sitä asiaa ja toki se loruttelu ja leikittelykin on hyvä (H5)

7.3.4 Oma persoona

Aineistosta nousi vahvasti esiin myös työn tekeminen omalla persoonalla. Perhetyöntekijät käyttivät siis omaa persoonaansa, kokemuksiaan ja omia luonteenpiirteitään työvälineenä perhetyön toteuttamisessa kokonaisuudessaan sekä vuorovaikutuksen tukemisessa. Haastateltavat korostivat, että perhetyöhön tarvitaan tietynlaista luonnetta. Työn haastavuus ilmenee muun muassa siinä, että perhetyöntekijä astuu yksityiselle vyöhykkeelle, kun työtä tehdään perheen kotona. Luottamus ja vuorovaikutus pitää saada toimimaan perhetyöntekijän ja perheen välillä, jotta perhetyöntekijät voivat tarttua perheen vuorovaikutuksen ongelmiin.

aika merkittävää on se oma persoona kuitenkin, että eihän sitä voi muuksi muuttaa, tavallaan se mikä on itelle luontevaa niin niitä sitä käyttää (H2)

joo ja niinku mä tuossa sanoin, että mä en osaa korttien avulla toimia, että kyllä se lähtöö niinku itestä , mä teen niinku omalla persoonalla mun työtä (H1)

asiakkaan huomioiminen ja kuunteleminen on ehkä se minkä mä koen, että se on mun persoonassa semmonen vahvuus ja se kuuluukin tämän tyyppiseen työhön, että ei voi toisen kotona määrättömästi määrätä (H4)

ehkä siihen vaaditaan iteltäki sitte sellasta tiettyä luonnetta ja sellaista tiettyä nöyryyttä sen perheen edes (H5)

Keskusteleva ja ohjaava työote linkittyivät työntekijän omaan persoonaan. Yksi haastateltavista toi esiin, kuinka työn alkumetreillä oli haastavaa keskustella perheen kanssa vaikeista asioista, kuten päihteiden käytöstä, tässä hän kuitenkin viittasi lastensuojelun perhetyöhön. Jokainen haastateltava kuitenkin toi esiin, että keskustelu ja ohjaus ovat samanlaista riippumatta ovatko perheet ennaltaehkäisevän perhetyön alaisuudessa vai lastensuojelun asiakkaana. He korostivat, ettei omaa persoona ja sitä mikä on itselle luontevaa voi muuttaa, vaikka huolen laatu perheessä olisi eritasoista. Kuitenkin ennaltaehkäisevien perhepalveluiden perheet olivat pääsääntöisesti avoimempia keskustelulle ja ohjausta otettiin helpommin vastaan.

pitäähän tavallaan itekki johdatella sitä, että ei voi ajatella, että kaikki vanhemmat on hirveän halukkaita puhumaan - - voi olla hirveen vaikeeta se puhuminen, että vaikka vanhempi ei lähde puhumaan niin silti jotenki yrittää jututtaa (H2)

kyllä mä ohjaan sitä vanhempaa siihen, että kuinka sen lapsen kans toimitaan ja ollahan - - mä oon tosi huono käyttämään näitiä korttia ja tällasia menetelmäjuuttuja, että en käytä menetelmiä - - lähinnä mulla on sitte tämä tällanen keskusteleminen (H1)

ohjata sitä vanhempaa ottamaan se lapsi sylihin ja huomaamaan se lapsi ja luomahan katsekontaktia ja leikkimähän ja loruttelemahan - - perheet tykkää siitä, kun rehellisesti ja suoraan sanotaan asioita (H5)

Yksi haastateltavista ei antanut kovin monipuolisia vastauksia ja oli läpi haastattelun sitä mieltä, ettei hän käytä työssään erityisiä menetelmiä. Kuitenkin vuorovaikutuksen tukemisen yhteydessä hän kertoi omasta persoonastaan työvälineenä ja haastateltavasta huomasi, että hän pitää keskustelua ja ohjausta hyvin tärkeänä työssään. Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on kuitenkin, että ratkaisu lähtisi perheestä itsestään, joten haastateltava käytti kokemuksen kautta hyväksi havaittuja keinoja, ohjausta ja keskustelua. Varsinkin vuorovaikutuksen tukemisessa hän antoi vanhemmalle opastusta miten tulisi toimia, mutta kuitenkin antoi vanhemman mieltä keinoja kuinka toimii käytännössä.

neuvominen, ohjaaminen, opastaminen niitä vanhempia ja keskusteleminen (H1)

ohjata sitä vanhempaa ja kertoa kuinka tällasessa tilanteessa tulis toimia ja kuinka sä voisit sen lapsen kans toimia, ettei siinä oikeen muuta voi tehdä kun ohjata ja neuvoa (H1)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Lähtiessäni suunnittelemaan tutkimuksen tekemistä ja liittämään sitä nimenomaan vuorovaikutusongelmien pariin, minulla oli vahva ennako-oletus siitä, että nykyään ihan tavallisissa pienlapsiperheissä on paljon ongelmia vuorovaikutuksen kanssa. Media ohjaa ajatusmaailmaamme suuntaan, joka korostaa älylaitteiden minimoivan tavallisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen, jopa perheen sisällä. Ennako-oletukseni osoittautui onneksi vääräksi. Tutkimustulokset osoittivat, että vuorovaikutuksen ongelmat ennaltaehkäisevän perhetyön perheissä ovat hyvin pieniä tai niitä ei ole ollenkaan. Haastateltavat kertoivat, että vuorovaikutuksen ongelmia on enemmän perheissä, joissa on lastensuojelun asiakkuus.

Perhetyö kohtaa asiakkaansa sekä heidän tilanteensa kokonaisvaltaisesti. Työssä huomioidaan ja havainnoidaan jokaista asiaa sekä perhettä kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että vaikka asiakkuus olisi syntynyt huolesta lapsen käyttäytymiseen päivähoidossa, niin myös vanhempien vointia ja jaksamista tuetaan. Vuorovaikutus käsitteen yhdistäminen ennaltaehkäisevään perhetyöhön osoittautui haastatteluiden myötä haastavaksi, koska ennaltaehkäisevän työn pariin ohjautuvissa perheissä huoli on laadultaan pientä ja siitä johtuen harvoin suurempia ongelmia vuorovaikutuksessa onkaan.

Kuitenkin tutkimustulokset osoittivat, että myös ennaltaehkäisevässä perhetyössä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tuetaan. Ennaltaehkäisevässä perhetyössä ei yleisiä tavoitteita suoranaisesti ole, vaan tavoitteet muodostetaan yhdessä perheen kanssa. Kun taas lastensuojelun perhetyössä tavoitteet ovat enemmän ennalta määrätty. Keskitytään siihen, mihin perhe kokee tarvitsevansa apua. Toisaalta perhetyön vaikuttavuus perheeseen on niin moninaista, että tukemalla esimerkiksi vanhemmuutta tuettiin samalla myös vuorovaikutuksen onnistumista. Usein siis ennaltaehkäisevän perhetyön pariin ohjaututtiin muun kuin vuorovaikutusongelman takia, mutta vuorovaikutuksen tukeminen saattoi myöhemmin muodostua yhdeksi perheen tavoitteeksi.

Kasvatustietoisuudella tarkoitetaan vanhemman tietoa ja ymmärrystä, millä tavalla lapsen kasvu ja kehitys luonnollisesti etenee, minkälaisia päämääriä kasvatuksella

ja hoidolla on, sekä mitä vuorovaikutus kasvatuksessa merkitsee (Järvinen ym. 2012, 130). Vuorovaikutusta tuettiin usein vanhemmuuden tukemisen kautta. Kun vanhempi oppi ymmärtämään vuorovaikutuksen merkityksen ja kasvatuksellisen vastuun esimerkiksi rajojen asettamisessa, hän alkoi keskittymään myös vuorovaikutukseen laatuun.

Rönkön ja Rytkösen (2010, 53) mukaan kuulluksi tulemisen kokemukseen liittyy se, miten asiakasta tuetaan saavuttamaan luottamus omaan itseensä, omaan elämäntilanteeseensa sekä tulevaisuuteen. Perhetyöntekijät kertoivat, että vanhemmat tarvitsevat yleensä kuuntelijan, jolle voivat purkaa mieltä painavat asiat. Usein vanhemmat tarvitsivat myös rinnalla tukijaa ja oman vanhemmuutensa vahvistajaa. Vanhemmat korjasivat huonoa vuorovaikutuskäyttäytymistä monesti itsestään, kun olivat saaneet tukea omiin asioihinsa ja vanhemmuuteen. Perhetyöntekijän läsnäolo ja kuunteleminen siis jo itsessään auttoivat perhettä kohti parempaa keskinäistä kanssakäymistä.

Järvinen ym (2012, 164) mukaan kotona perheen keskinäinen toiminta on mahdollisimman luonnollista. Perheen omassa toimintaympäristössä perhetyöntekijä voi havainnoida ja auttaa vanhempia huomaamaan tilanteet, joissa on mahdollista toisenlaiseen toimintatapaan. Työn tapahtuminen perheen arjessa ilmeni jokaisen tutkimustuloksen yhteydessä. Perhetyö on vahvasti sidottu perheen kotiin ja arkeen, joten jokainen tukemisen muoto ja menetelmä liittyi arkeen ja arjessa toimimiseen. Vuorovaikutuksen ongelmat muodostuivat usein tilanteissa, joissa vanhempi ei huomionnut lasta, joka johti kierteeseen, missä lapsi haki huomiota vanhempia rasittavilla keinoilla. Perhetyöntekijät pyrkivät tarttumaan ongelmaan ottamalla asian puheeksi ja ohjaamalla toisenlaiseen toimintatapaan.

Kuten Järvinen ym. (2012, 192) mainitsevat toiminnalliset menetelmät, kuten arkitoiminta (ruuan laitto, kodista huolehtiminen, siivous) saattavat auttaa sanojen löytämisessä, jos perheenjäsenten on vaikea puhua keskenään. Tuloksista ilmeni, että perhetyöntekijöiden käytetyin menetelmä vuorovaikutuksen tukemiseen oli yhdessä tekeminen ja arjen askareet. Perhetyöntekijät ohjasivat perheitä tilanteisiin, jotka vaativat vuorovaikutusta onnistuakseen. Aidot ja todelliset tilanteet kuten metsäretket, leipominen tai leikkikentälle meno olivat luontevia tilanteita perheille ja

oikeat toimintatavat opittiin arkeen sidottuina. Tällä tavoin perheen vuorovaikutuksen onnistumista tuettiin myös perhetyöntekijän poissa ollessa, koska oikein toimimista pyrittiin juurruttamaan perheen arkeen ja elämään.

Vanhempien on helpompi ottaa vastaan huolta herättävät havainnot perhetyöntekijältä, jos tämä on pukenut ne lapsen näkökulmasta esitettyyn lauseeseen (Seppänen 2010, 219). Tutkimustuloksissa todentui juuri tämä väittämä. Perhetyöntekijät toivat esiin, että vanhemmat kuulivat lapsen huolet ja tarpeet, jos perhetyöntekijä sanoitti ne ikään kuin lapsen omiksi sanoiksi. Vanhemmat eivät välttämättä noteeranneet lapsia ja heidän vuorovaikutustarvettaan ennen kuin perhetyöntekijä toimi heidän äänitorvenaan. Vanhempien toiminta oli usein tahatonta, koska eivät omien murheidensa tai väsymyksen takia huomanneet asiaa.

Mallintaminen oli myös runsaasti käytetty menetelmä. Perhetyöntekijät tukivat lapsen oikeanlaista kohtaamista ja vuorovaikutuksen onnistumista mallioppimisen avulla. Perhetyöntekijät yrittivät omalla toiminnallaan osoittaa vanhemmalle, miten lapsi tulee ottaa huomioon ja miten lapsen kiukutteluun tai muihin aloitteisiin on reagoitava. Mallintamisen avulla vanhemmat oppivat, ettei lapsi kiukuttele tahallaan ja, että tarttumalla tilanteeseen heti, vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä säilyy rauhallisena eikä hermostuminen saa tilanteesta yliotetta. Mallintamisen avulla vanhempia yritettiin myös opettaa asettamaan rajoja lapsille ja osoittaa, ettei periksi antaminen ole ratkaisu ongelmiin.

Keskusteleva ja ohjaava työote osana perhetyöntekijöiden omaa persoonaa oli jokaiselle haastateltavalle tärkeä osa omaa työtä. Rönkön ja Rytkösen mukaan (2010, 283) työntekijän vuorovaikutustaidot ja kyky luoda turvallinen ja luottamuksellinen yhteistyösuhde ovat perhetyössä hyvin keskeisiä. Perhetyöntekijät korostivat, ettei omaa persoonaa pysty poistaa tavasta tehdä työtä. He myös kertoivat, että perhetyöntekijältä vaaditaan tietynlaista luonnetta, jota kuvailtiin nöyryydeksi ja herkkyydeksi huomata asioita. Keskustelu ja ohjaus olivat vuorovaikutuksen tukemisen lisäksi tärkeitä menetelmiä myös muita ongelmia käsiteltäessä. Haastateltavat lisäsivät myös, että riippumatta tehdäänkö lastensuojelun perhetyötä vai sosiaalihuoltolain alaista perhetyötä, havainnointi ja

käytettävät menetelmät ovat samanlaisia. Lisäksi vanhemman kykyä olla vanhempi kunnioitettiin samalla tavalla asiakkuuden laadusta riippumatta.

Menetelmät vuorovaikutuksen tukemiseen olivat hyvin erilaiset kuin mitä tutkijana ennen tutkimuksen toteuttamista oletin. Odotin tutkimustuloksissa ilmenevän voimakkaammin juuri vuorovaikutuksen tukemiseen liittyviä menetelmiä kuten vuorovaikutusleikit tai dialoginen vauvatanssi. Tutkimuksen objektiivisuuden ja luotettavuuden kannalta kuitenkin siirsin tutkimustuloksia analysoidessani ennakkoletukseni sivuun ja tuon niitä esiin vasta tässä. Varhaisen vuorovaikutuksen vahva tukeminen ennaltaehkäisevässä työssä nousi kuitenkin tuloksista esiin. Neuvokas perhetyössä varhaista vuorovaikutusta tuettiin vauvahieronta menetelmän avulla, mikä tuki vuorovaikutuksen lisäksi vanhemman ja lapsen tunnepuolta. Tämä vaikutti minuun tutkijana erittäin positiivisesti, koska mielestäni varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen antavat parhaimmat eväät onnistuneelle vuorovaikutukselle myös lapsen myöhäisemmässä kehityksessä.

Neljäntenä teemana haastattelussa oli vuorovaikutuksen tukemisen kehittäminen ennaltaehkäisevässä perhetyössä. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, ettei heillä ollut mitään erityistä kehittämisehdotusta vuorovaikutukseen liittyen. Ainoastaan yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että sen voisi nostaa yleiseksi tavoitteeksi jokaiselle perheelle myös ennaltaehkäisevän perhetyön puolelle. Kaikki olivat sitä mieltä, että vuorovaikutuksen tukeminen on erittäin tärkeää, mutta siihen kiinnitetään työssä jo tälläkin hetkellä tarpeeksi huomiota. Lisäksi, kuten aiemmin mainitsin, vuorovaikutus ei ollut ongelmana kaikissa ennaltaehkäisevän työn perheissä. Yksi haastateltavista toivoi, että työtä voisi tehdä tulevaisuudessa pareittain, mikä lisäisi työn suunniteltavuutta sekä lisäisi havaintojen määrää.

9 POHDINTA

Arjessa ilmentyy perheen arvot, sillä arjessa muokkautuvat ihmisten tavat elää keskenään ja olla suhteessa toisiinsa (Järvinen ym. 2012, 114). Perhetyö on ennen kaikkea rinnalla elämistä perheen arjessa. Arki on tämän työn myötä tullut korostetuksi jokaisessa vaiheessa. Tämä johtuu siitä, ettei perhetyötä ja arkea voi toisistaan erottaa. Perhetyö on työtä perheen arjessa. Ennaltaehkäisevää perhetyötä kotipalvelun muodossa on määrätty kunnan huolehdittavaksi jo vanhassa sosiaalihuoltolaissa 20 ja 21§:ssä (L 17.9.1982/710). Kuitenkin uuden sosiaalihuoltolain myötä perhetyö ja kotipalvelu on erikseen määritelty omissa pykälissään, minkä vuoksi perhetyötä voidaan tarjota asiakkaalle ennaltaehkäisevänä palveluna (30.12.2014/1301).

Kuten teoriaosuudessa kerroin ehkäisevä työ säästää rahaa, mutta on myös lisäksi inhimillisempi vaihtoehto Preventiivisen työn tarkoituksena on korjata perheen tilannetta herättelemällä perheen omat voimavarat. Työn tavoite on tukea perhettä esimerkiksi vuorovaikutuksen onnistumisessa ja vanhempi-lapsisuhteessa, kuitenkin niin, että perhe ei jää tuesta riippuvaiseksi. Ennaltaehkäisevän työn parhain puoli on mielestäni sen tarjoama oikea-aikainen tuki. Ongelmien ei pidä antaa kasvaa niin suuriksi, että niistä selviäminen heikentää perheen omaa toimintakykyä ja hyvinvointia. Vanhemmuutta on tuettava, koska vanhempien voimavaroista on paljon riippuvaista se, miten paljon lasten kasvua ja kehitystä arjessa tuetaan. Rönkkö ja Rytönen korostavat (2010, 124), että vanhemmuus syntyy päivittäin lapsen ja vanhemman välisessä vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa.

Vanhemman ja lapsen välinen suhde on pitkään vanhemman vastuulla. Vauva on syntymästään lähtien vuorovaikutukseen taipuvainen, mutta sen onnistuminen on vanhemman vastavuoroisuudesta ja huomioinnista riippuvaista. Tutkimustulokset osoittivat, että lapsi hakee vanhemman huomioita sinnikkäästi erinäisin keinoin, mutta vanhemman tilanteeseen tarttuminen on ratkaisevaa vuorovaikutuksen onnistumisen ja suhteen hyvän laadun kannalta. Mielestäni vanhemman tehtävään kuuluu herkkyys huomata lapsen tarpeita ja ennen kaikkea ajan antaminen lapselle. Arjen keskellä on usein haastavaa löytää aikaa lapselle tai perheelle, mutta pienikin

hetki on lapselle korvaamaton kokemus. Uskon, että vanhemmilla on kuitenkin hyvin usein piilossa olevia voimavaroja, jolloin sairaudesta tai väsymyksestä huolimatta, he pystyvät huomioida lasta riittävästi. Perhetyön antama tuki voimavarojen kalasteluun ja herättelyyn kuvaa mielestäni erinomaisesti vuorovaikutusta tukevaa työtä.

Kuten jo aiemmin mainitsin varhaiset vuorovaikutussuhteet ja kiintymyssuhteet muodostavat perustan, jolle tulevat ihmissuhteet rakentuvat (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 36). Tutkimustuloksistakin ilmeni, että ennaltaehkäisevä perhetyö tukee varhaista vuorovaikutusta perheessä, erityisesti Neuvokas perhetyön muodossa. Haastateltavat korostivat Neuvokas työn tärkeyttä ja painottivat, että vanhempi-lapsisuhteen tukeminen ensimetreistä alkaen on erityisen tärkeää ja hedelmällistä. Kuten tuloksissa todentui, vanhemman positiivisia mielikuvia vauvasta lähdettiin vahvistamaan jo ennen lapsen syntymää. Vanhemman iloitseminen lapsesta on vuorovaikutussuhteen kannalta ensiarvoisen tärkeää. Mielestäni vuorovaikutuksen tukeminen perheissä onnistui parhaiten, jos perhe oli saanut tukea jo vauvavaiheessa Neuvokas työn muodossa. Kun vanhempia kannustetaan tarttumaan vuorovaikutuksen oikeanlaiseen toteuttamiseen lapsen ollessa hyvin pieni, se todennäköisesti jatkuu onnistuneena myös lapsen kasvun myötä. Tällä tavoin vanhemmat tukevat myös lapsen myöhäisempien ihmissuhteiden onnistumista.

Vanhemmuus ja siihen kohdistuvien ihanteellisten suurten odotusten lisäksi myös työelämä haastaa vanhempia uusiin ponnistuksiin. Parisuhteelle ja itselle on vaikea löytää aikaa. Siksi vanhemmat tarvitsevat turvapaikan väsymykselleen, peloilleen ja keskeneräisyydelleen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 126.) Yhteiskunnan asettamat paineet työelämälle, vanhemmuudelle ja perheelle haastavat vanhemman ja vanhemmuuden joka päivä. On melko lailla mahdottomuus menestyä työelämässä, edetä urallaan ja olla samanaikaisesti läsnä oleva, kuunteleva ja vahva vanhempi. Vanhemmuus on ennen kaikkea valintoja. Se on omien tarpeiden ja haaveiden lepotilaan siirtämistä. Lepotilalla tarkoitan sitä, että vanhemmilla on oikeus toteuttaa haaveitaan perheen ehdoilla lasten ollessa iältään vanhempia. Kuitenkin lapsuusajan läsnäolo, vuorovaikutus ja tavallinen perhe-elämä ovat parhaimmat

voimavarat ja eväät, jotka vanhempi voi lapselleen elämän mittaiselle matkalle antaa.

Näen perhetyön Rönkön ja Rytkösen mainitsemana vanhemmuuden turvapaikkana. Ennaltaehkäisevä perhetyö tukee tavallisia perheitä tavallisen elämän haasteissa. Perheessä aiheutuneen huolen ei tarvitse olla iso, mutta siitä selviytyäkseen perhe tarvitsee ulkopuolista ohjausta. Tuloksista ilmennyt vanhempien herättely kertoo nimenomaan preventiivisen perhetyön voimavaraistavasta periaatteesta. Vanhempien herättely vuorovaikutuksen tärkeyden ymmärtämiseen antaa vanhemmille kykyä, uskoa ja voimia selviytyä kasvatustehtävästään itsenäisesti. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoitus on kuitenkin ennen pitkää tehdä itsestään perheelle tarpeetonta.

Toivon, että lasten parissa työskenteleviä koulutetaan jatkossakin pysymään ajan tasalla lastensuojelulain sekä sosiaalihuoltolain säädöksistä, jotta esimerkiksi päivähoidon puolella kasvattajat voivat panostaa lastenhoitotyönsä ohella perheen kanssa tehtävään työhön. Perhe tulisi ottaa lapsen kautta kokonaisuutena ja sitä tulisi tukea kokonaisvaltaisesti esimerkiksi lisäämällä varhaiskasvatus keskusteluja. Toki monissa päiväkodeissa panostetaan jo nyt perhetyöhön ja esimerkiksi oman perhetyöntekijän hankkiminen päiväkoteihin on kuulemani mukaan yleistymässä. Silti mielestäni tavallisen kasvatus- ja hoitotyön ohessa pystytään havainnoimaan myös perhettä ja tätä kautta antamaan tuki perheen kasvatustehtävään. Toisaalta päivähoito-oikeuden rajaaminen ja ryhmäkokojen kasvattaminen haastavat tämän kasvatustyön ohella tehtävän perhetyön resurssien ja ajanpuutteen vuoksi.

Yhteiskunta on kuitenkin vastannut perheiden tukemiseen ja hyvinvointiin lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmalla (LAPE), joka on yksi hallituksen kärkihankkeista. Vaikka perheet ovat saaneet osansa hallituksen leikkauksista, myös hyvinvointiin on panostettu. LAPEN tarkoitus on siirtää tuen painopistettä korjaavista palveluista kaikille yhteisiin, yleisiin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Kärkihankkeen panostus preventiiviseen työhön on mielestäni erinomaista perheiden, lasten ja siten koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Kuten yksi haastateltavakin mainitsi, vanhemmuus on iso pala purtavaksi kenelle tahansa. Mielestäni vanhemmuus ja lapsen kasvatus on yksi haastavimmista tehtävistä,

minkä ihminen elämänsä aikana kohtaa. Yhteiskunnan antama tuki ennaltaehkäisevän perhetyön ja muun perhetyön muodossa on panostus tulevaisuuteen ja inhimillisyyteen.

LÄHTEET

- Arnkil, TE & Eriksson, E. 2005. Huoli puheeksi: opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Bowlby, J. 1997. Attachment and loss: Attachment volume 1. London: Pimlico.
- Cassidy, J. 2011. The Nature of the Child`s Ties. Edited by: Killen, M. & Coplan, RJ. Social development in childhood & adolescence. Oxford: Blackwell Publishing.
- Forss, P. & Vatula-Pimiä, M-L. 2014. Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita.
- Haapakoski, K. 6.10.2015. Puhumattomat kolmivuotiaat uusi ilmiö: some varastaa vanhempien ajan. [Verkkosivu]. Yle.[Viitattu 8.10.2015]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/puhumattomat_kolmevuotiaat_uusi_ilmio_some_varastaa_vanhempien_ajan/8356936
- Harris, J. R. 2009. The Nurture Assumption: Why Children Turn Out the Way They Do. New York: Free Press. 2d ed., revised and updated.
- Hastrup, A. & Puura, K. 2015. Varhainen vuorovaikutus (VaVu). [Verkkosivu]. THL: [Viitattu 15.3.2015]. Saatavana: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menetelmat/psykososiaalinen-kehitys/vavu>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Heikkinen, R-L. & Laine, T. 1997. Tutkimuksen polulla. Teoksessa R-L Heikkinen & T. Laine (toim.) Hoitava kohtaaminen. Helsinki: Kirjayhtymä, 18-23.
- Helminen, J. 2006, Elämä koettelee, tuki kannattelee: sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hintalappu sen kertoo: ehkäisevä työ kannattaa!. 2013. [Verkkojulkaisu]. ELLA, Kasperii, Kaste. [viitattu 1.10.2015]. Saatavana: <http://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/sosiaalijaterveys/sosiaalipalvelut/hankeet/6JqArYEEv/Ehkaisevatyosaastaaraahaesitenettiversio.pdf>

- Holm, P. 2000. Varhaista tukea lapsiperheille: kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, Raha-automaattiyhdistys
- Johansson, M. & Berg; L. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Helsinki: Profami.
- Jouhki, T. & Markkanen, R. 2007. Perhosen siivin: opas vuorovaikutustanssiin. Helsinki: Edita.
- Joutsiluoma, J., Murtojärvi, S. & Talvitie, M. 2010. Ensiperheiden tukityö: ennaltaehkäisevän kotikäytityön malli ensiperheille. Tampere: Hämeen Offset-Tiimi Oy.
- Järvinen, R. , Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: perhetyön arkea. uud.p. Helsinki: Edita.
- Kaksineuvoinen 2016. [Verkkosivu] Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. [Viitattu 8.3.2016]. Saatavana: <http://www.kaksineuvoinen.fi/kaksineuvoinen>
- Karlsson, L. 2003. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kettumäki, R. 28.8.2015. Päivähoito-oikeutta rajataan ehkä ensi syksynä. [Verkkosivu]. Yle. [Viitattu 10.10.2015]. Saatavana: http://yle.fi/uutiset/paivahoito-oikeutta_rajataan_ehka_ensi_syksyna/8261812
- Kirkon perheneuvonta. [Verkkosivu] Suomen ev.lut. kirkko. [viitattu 16.3.2016]. Saatavana: <http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/40D5B401E55B1785C225748000449ACD?OpenDocument&lang=FI>
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Teoksessa: Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.). Perhe ja vanhemmuus: suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kivelä, N., Liukkonen, T. & Niemi, A. 2015. Kasvun ja hoidon osaaja. Helsinki: Sanoma Pro.
- Korhosen, S. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja –ohjauksen apuvälineenä [Verkojulkaisu]. [Viitattu 12.10.2015] Saatavana: <http://iloavanhemmuuteen.fi/data/documents/iloavanhemmuuteen.pdf>
- Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Kuosmanen, S. (toim.) 2009. Vauvan ääntä etsimässä. Ensi- ja turvakotien liiton raportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnokseen. 27.5.2014. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.10.2015]. Saatavana: <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/lausunnot-2/lausunnot-2014/lapsiasiavaltuutetun-lausunto-luonnokseen-hallituksen-esitykseksi-eduskunnalle-laeiksi-lasten-paivahoidosta-subjektiiivisen-paivahoidon-rajoittaminen/>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 30.12.2014/1301. Sosiaalihuoltolaki.

L 17.9.1982/710. Sosiaalihuoltolaki vanha.

Lahikainen, AR. 2015. Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa: . Lahikainen, AR., Mälkiä, T.& Repo, K. (toim.). Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino.15-39.

Lahikainen, AR. & Arminen, I. 2015. Perheet, media ja tulevaisuus. Teoksessa: Lahikainen, AR., Mälkiä, T.& Repo, K. (toim.). Media lapsiperheessä. Tampere:Vastapaino. 264-288.

Lindell, S.2002. Valoa ikkunaan -projekti 2000-2001: ennaltaehkäisevää työtä vauvaperheiden hyväksi. Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen monisteita. Niteet 13-2002. Tampereen kaupunki

Mantere, E. & Raudaskoski, S. 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa: Lahikainen, AR., Mälkiä, T.& Repo, K. (toim.). Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 205.-226.

Mattila, K-P. 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkelä, J. Salo, S.2011. Theraplay: vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushoito lapsen mielenterveysongelmissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. [Viitattu 11.10.2015]. Saatavana: http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto?p_p_id=Article_WAR_DL6_Article_eportlet&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&viewType=viewArticle&tunnus=duo99358

Pelkonen. 4.11.2015. Lasten Kaste-seminaari. [Verkkojulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2.3.2016]. Saatavana: <https://www.thl.fi/documents/605877/2242509/pelkonen+perhekeskus.pdf/ee0e4c71-d91d-47b4-b14e-c8374f7b7ff5>

Perhe kannattaa: väestöliiton perhepoliittinen ohjelma. 2007. [Verkkojulkaisu]. Väestöliitto. [Viitattu 18.3.2016]. Saatavana: <http://vaestoliitto-fi->

bin.directo.fi/@Bin/31eaa28941d807060899a23b19659611/1459181165/application/pdf/263809/PP-ohjelma_netiversio.pdf

Perhetyö. [Verkkosivu]. Kuntayhtymä Kaksineuvoinen. [Viitattu 11.3.2016].

Saatavana: <http://www.kaksineuvoinen.fi/perhetyo>

Pulkkinen, L. 1996. Lapsesta aikuiseksi, Jyväskylä: Atena.

Rantalan, A. 2002. Perhekeskeisyys puhetta vai todellisuutta?: Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa.

[Verkkajulkaisu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 11.10.2015]. Saatavana:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25455/9789513940447.pdf?sequ>

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Salo, S. & Mäkelä, J. 2006. MIM-vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja: ikävuodet 2-8. Helsinki: Psykologien kustannus.

Seppänen, P., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Tapio, N. & Vilne, M. 2010. Perhetyön työkalupakki täydentyy. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 207-256.

Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas. 2015. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 14.3.2016]. Saatavana:

<http://stm.fi/documents/1271139/1352015/Sosiaalihuoltolain+soveltamisopas.pdf/cb12a5c4-9bfa-4983-adf6-94ca18815f1b>

STM hankkeet. 11.1.2016. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma.

[Verkkosivu]. [Viitattu 2.3.2016]. Saatavana: <http://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>

Suomen Theraplay-yhdistys ry. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.10.2015]. Saatavana:

<http://www.theraplay.fi/index.php?k=4194>

Tietoa MLL:sta. [Verkkosivu]. MLL [viitattu 16.3.2016]. Saatavana:

<http://www.mll.fi/mll/historia/>

Toivasen, R., Jouhki, T., Lipponen, A., Markkanen, R., Prusila, L. & Salo, S. 2010. Perhetyö vauvaperheessä. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. 169-205.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työvoimatutkimus. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [22.3.2016], Saatavana:
<http://www.findikaattori.fi/fi/34>

Vilen, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö.. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.9-56.

Vilén, M., Tapio, N., Janhunen, T., Nissinen, L. & Seppänen, S. 2010. Ammattina perhetyö. Teoksessa: Vilen, M., Seppänen, P. Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja. 61-99.

Väestöliitto [www-sivu] [viitattu 25.3.2016] saatavana:

http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/perheet/yksinhuoltajaperheet_suomessa/

LIITTEET

Liite 1: Tilastokeskuksen taulukko

Liite 2: Teemahaastattelurunko

Liite 1: Tilastokeskuksen taulukko

Perheet muuttujina Alue, Perhetyyppi, Vuosi, Lasten lukumäärä ja Kaikki perheet tai lapsiperheet

		Ei yhtään alle 7-vuotiasta		1 alle 7-vuotias		2 alle 7-vuotiasta		3+ alle 7-vuotiasta		
		Lapsiperheet	%	Lapsiperheet	%	Lapsiperheet	%	Lapsiperheet	%	
Evijärvi	Aviopari ja lapsia	2014	98	4,5	48	4,2	38	5,3	5	3,5
	Avopari ja lapsia	2014	17	0,8	14	1,2	13	1,8	1	0,7
	Äiti ja lapsia	2014	13	0,6	11	1,0	3	0,4	0	0,0
	Isä ja lapsia	2014	9	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Yhteensä (Evijärvi)			137	6,2	73	6,3	54	7,5	6	4,2
Kauhava	Aviopari ja lapsia	2014	637	29,0	279	24,2	200	27,9	52	36,6
	Avopari ja lapsia	2014	97	4,4	124	10,7	62	8,7	7	4,9
	Äiti ja lapsia	2014	121	5,5	61	5,3	18	2,5	1	0,7
	Isä ja lapsia	2014	45	2,0	8	0,7	1	0,1	0	0,0
Yhteensä (Kauhava)			900	40,9	472	40,9	281	39,2	60	42,3
Lappajärvi	Aviopari ja lapsia	2014	95	4,3	39	3,4	35	4,9	9	6,3
	Avopari ja lapsia	2014	16	0,7	17	1,5	7	1,0	1	0,7
	Äiti ja lapsia	2014	10	0,5	6	0,5	4	0,6	0	0,0
	Isä ja lapsia	2014	3	0,1	2	0,2	0	0,0	0	0,0
Yhteensä (Lappajärvi)			124	5,6	64	5,5	46	6,4	10	7,0
Yhteensä kaikki			2198	105,6	1154	105,5	716	106,4	142	107,0

Tilastokeskus perheet 28.5.2015

Liite 2: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

1. TAUSTATIEDOT:

-koulutus

-kerro työstäsi perhetyöntekijänä:

-työtehtävät, asiakasperheet

2. Teema VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

-Minkälaisia vuorovaikutussuhteen ongelmia olet havainnut perheissä olevan?

-Mitä vuorovaikutukseen liittyviä tavoitteita perhetyölle on asetettu?

-Millä tavoin pystyt perhetyöntekijänä tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta?

3. Teema MENETELMÄT

-Millä tavalla perhetyöntekijä voi havainnoida vuorovaikutussuhdetta?

-Minkä menetelmän koet työssäsi parhaimmaksi keinoksi tukea vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksellista kohtaamista?

-Millä tavalla perhetyöntekijä voi tukea vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen onnistumista?

4. LOPUKSI

-Mitä haluaisit perhetyöntekijänä työssäsi kehittää vuorovaikutuksen tukemiseen liittyen?